

**ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ШИНЭЧИЛСЭН
НАЙРУУЛГЫН ТӨСЛИЙН ХЭРЭГЦЭЭ, ШААРДЛАГЫГ
УРЬДЧИЛАН ТАНДАН СУДЛАХ
СУДАЛГААНЫ ТАЙЛАН**

2024 он

**ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ШИНЭЧИЛСЭН НАЙРУУЛГЫН ТӨСЛИЙН
ХЭРЭГЦЭЭ, ШААРДЛАГЫГ УРЬДЧИЛАН ТАНДАН СУДЛАХ СУДАЛГАА**

АГУУЛГА

ТОВЧИЛСОН ҮГИЙН ЖАГСААЛТ	3
ЕРӨНХИЙ МЭДЭЭЛЭЛ	4
НЭГ. АСУУДАЛД ДҮН ШИНЖИЛГЭЭ ХИЙСЭН БАЙДАЛ	6
1.1. Асуудлыг тодорхойлж шийдвэрлэх гэж байгаа тухайн асуудлын мөн чанар, цар хүрээг тогтоох	11
1.2. Эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь хөндөгдөж байгаа нийгмийн бүлэг, иргэдийг тодорхойлох	12
1.3. Асуудлыг үүсгэж буй шалтгаан нөхцөл	13
ХОЁР. АСУУДЛЫГ ШИЙДВЭРЛЭХ ЗОРИЛГЫГ ТОДОРХОЙЛСОН БАЙДАЛ	17
ГУРАВ. АСУУДЛЫГ ЗОХИЦУУЛАХ ХУВИЛБАРУУД, ТЭДГЭЭРИЙН ЭЕРЭГ, СӨРӨГ ТАЛЫГ ХАРЬЦУУЛСАН БАЙДАЛ	17
ДӨРӨВ. ЗОХИЦУУЛАЛТЫН ХУВИЛБАРУУДЫН ҮР НӨЛӨӨГ ТАНДАН СУДАЛСАН БАЙДАЛ	22
ТАВ. ЗОХИЦУУЛАЛТЫН ХУВИЛБАРУУДЫГ ХАРЬЦУУЛСАН ДҮГНЭЛТ	30
ЗУРГАА. ОЛОН УЛСЫН БОЛОН БУСАД УЛСЫН ХУУЛЬ ЭРХ ЗҮЙН ЗОХИЦУУЛАЛТТАЙ ХАРЬЦУУЛСАН БАЙДАЛ	33
ДОЛОО. ЗӨВЛӨМЖ	37

ТОВЧИЛСОН ҮГИЙН ЖАГСААЛТ

МУ	Монгол Улс
УИХ	Улсын Их Хурал
БНСУ	Бүгд Найрамдах Солонгос Улс
БНВУ	Бүгд Найрамдах Вьетнам Улс
БНЧУ	Бүгд Найрамдах Чех Улс
БНХАУ	Бүгд найрамдах Хятад Ард улс
БНКУ	Бүгд Найрамдах Казахстан Улс
ЭЗХЯ	Эдийн засаг, хөгжлийн яам
ҮХГ	Үндэсний хөгжлийн газар
ХОХГ	Хөрөнгө оруулалт, худалдааны газар

ЕРӨНХИЙ МЭДЭЭЛЭЛ

“Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал”-ын 3.2-т “Эдийн засгийн олон тулгуурт, оновчтой бүтцийг бий болгох, хөрөнгө оруулалтын тэнцвэртэй бодлого явуулах, санхүүгийн салбарын аюулгүй байдлыг баталгаажуулах, эрчим хүч, эрдэс баялгийн болон гадаад худалдаа, интеграцийн асуудлаар оновчтой бодлого баримтална.” гэж заасан бөгөөд 3.2.2-т “хөрөнгө оруулалтын тэнцвэртэй бодлого”-ын хүрээнд үндэсний хөрөнгө оруулагчдын эдийн засаг дахь хувь, оролцоог нэмэгдүүлэх, хамгаалах бодлого хэрэгжүүлж, бизнесээ өргөжүүлэх, олон улсын түвшинд өрсөлдөх чадвараа дээшлүүлэх, улмаар улс орны эдийн засгийн аюулгүй байдал, хөгжил дэвшилд шийдвэрлэх үүрэг гүйцэтгэх боломжийг бүрдүүлэх”-ээр заасан.

“Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын хүрээнд 2021-2030 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны 4.1.21-д “Төсөв, мөнгө, зээл, гадаад худалдаа, хөрөнгө оруулалтын харилцан уялдаатай бодлого хэрэгжүүлж, эдийн засгийн өсөлт болон бүтцийн өөрчлөлтийн ололтыг цаашид тогтвортой хадгална”, 4.1.28-д “Гадаадын хөрөнгө оруулалтын эрэлт хэрэгцээг салбараар, байршлаар тодорхойлон, байршил, салбар бүрийн онцлогоос хамааран хөрөнгө оруулалтыг татах бодлогыг шинэчлэн боловсруулна.” гэж тус тус заасан.

“Монгол Улсыг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэл”-ийн 5.2.3-т “гадаад хөрөнгө оруулалт, худалдааг дэмжсэн төрийн зохицуулалтыг боловсронгуй болгож, нэг цонхны нэгдмэл бодлого хэрэгжүүлж хэвшинэ” гэж заасан.

“Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогыг үр дүнтэй хэрэгжүүлэх, төрийн бүтээмжийг сайжруулах зорилгоор Улсын Их Хурлын 2021 оны 106 дугаар тогтоолоор баталсан “Шинэ сэргэлтийн бодлого”-ыг төр, хувийн хэвшлийн түншлэл болон хөрөнгө оруулалтын түншлэлд тулгуурлан хэрэгжүүлэхээр тусгагдсан.

“Монгол Улсын Засгийн газрын 2024-2028 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр”-ийн “3.1.3.5. Хөрөнгийн зах зээлд мэргэжлийн оролцогчдын хүрээг тэлэх бодлого хэрэгжүүлж, гадаадын хөрөнгө оруулагчдыг татах татварын таатай орчныг бүрдүүлнэ”, “3.2.2.2. Хөрөнгө оруулалтын тухай хууль болон бизнесийн үйл ажиллагааг зохицуулж байгаа хуулиудыг шинэчилж, хөрөнгө оруулагчдын эрх ашгийг хамгаалах, бизнес эрхлэгчийг дэмжих эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгоно.”, “4.4.2.15. Монгол Улсын хөгжлийн бодит хэрэгцээ, шаардлагыг хангахуйц эдийн засаг, нийгмийн ач холбогдол бүхий томоохон төсөл, хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд эдийн засгийн гадаад харилцаа, гадаадын хөрөнгө оруулалтын чиглэлд төрийн бодлого, үйл ажиллагааг уялдуулан зохицуулж, үр өгөөжийг дээшлүүлнэ.”, мөн Улсын Их Хурлын 2024 оны 64 дүгээр тогтоолоор баталсан “Монгол улсын бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлал”-ын бүсүүдийн хөгжлийн нийтлэг зорилгод “Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалт, гадаад зээл, тусламж, орон нутгийн төсөв, төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн хөрөнгө оруулалт болон бусад эх

үүсвэрийг оновчтой хуваарилна, Бүс, орон нутагт өндөр технологи, инновацыг нэвтрүүлнэ, Татвар, санхүүгийн ялгаатай бодлогыг хэрэгжүүлнэ.” гэж тус тус заасан байна.

Хөрөнгө оруулалт татахад бодлого, эрх зүйн орчноо хөрөнгө оруулагчдад сурталчлан таниулах, зорилтот улс, бүс нутаг, эдийн засгийн салбар, тэргүүлэх чиглэлээр нь хөрөнгө оруулалт шаардлагатай төсөл, арга хэмжээг санал болгох, сурталчлах, хөрөнгө оруулалт татах бизнес уулзалт, форум, арга хэмжээг зохион байгуулах ажлыг эрчимтэй зохион байгуулах, цаашлаад хөрөнгө оруулагчид Монгол Улсад хөрөнгө оруулалт хийж, үйл ажиллагаагаа эхлүүлэхэд нь шаардлагатай төрийн үйлчилгээг түргэн шуурхай үзүүлэх, мэдээллээр хангах, хууль тогтоомжид заасан дэмжлэг, урамшууллыг бодитоор үзүүлэх, эрх ашгийг хамгаалах, баталгаагаар хангагдах нөхцөлийг бүрдүүлэх шаардлагатай.

Иймээс ч 2013 онд батлагдсан Хөрөнгө оруулалтын тухай хууль нь зорилгодоо хүрсэн эсэх, хөрөнгө оруулагчийн эрх ашгийг бүрэн хангасан эсэхэд дүгнэлт өгөх, хөрөнгө оруулагчийн эрх ашгийг хамгаалж чадаж буй эсэхийг тогтоох зорилгоор энэхүү судалгааг хийнэ.

Иймд хөрөнгө оруулалтын эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох зорилгоор Хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг боловсруулж, батлах хэрэгцээ шаардлага бий эсэхийг судлах шаардлагатай байна.

Судалгааны аргачлал

Тус судалгааг гүйцэтгэхдээ Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолоор батлагдсан “Хууль тогтоомжийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судлах аргачлал”-ын дагуу дараах үе шаттайгаар гүйцэтгэв:

1. Асуудалд дүн шинжилгээ хийх;
2. Асуудлыг шийдвэрлэх зорилгыг томъёолох;
3. Тухайн асуудлуудыг зохицуулах хувилбаруудыг тогтоож тэдгээрийн эерэг болон сөрөг талыг харьцуулан судлах;
4. Зохицуулалтын хувилбаруудын үр нөлөөг тандан судлах;
5. Зохицуулалтын хувилбаруудыг харьцуулж дүгнэлт хийх;
6. Зохицуулалтын талаарх олон улсын болон бусад улсын эрх зүйн зохицуулалтын харьцуулсан судалгааг хийх;
7. Зөвлөмж боловсруулах.

УРЬДЧИЛАН ТАНДАН СУДЛАХ ҮНЭЛГЭЭНИЙ ТАЙЛАН

Хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл боловсруулах хэрэгцээ, шаардлагыг Хууль тогтоомжийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судлах аргачлалын¹ 2.1-т заасан үе шатны дагуу хийж гүйцэтгэлээ.

НЭГ. АСУУДАЛД ДҮН ШИНЖИЛГЭЭ ХИЙСЭН БАЙДАЛ

Монгол Улс 1992 онд ардчилсан тогтолцоонд шилжиж Үндсэн хуулиа шинэчлэн баталсантай холбоотойгоор эрх зүйт төрийн үндсийг хуульчилж, төрийн эрх мэдлийн хуваарилалт хийж, шүүхийн бие даасан байдлыг хуульчлахын сацуу, хувийн өмчийг хүлээн зөвшөөрч, өмчлөгчийн эрх ашгийг хамгаалан, дэлхийн эдийн засгийн түгээмэл чиг хандлагад нийцүүлж эдийн засгаа удирдах, чөлөөт зах зээлийн зарчмыг нэвтрүүлснээр гадаадын хөрөнгө оруулалтыг татах эрх зүйн орчин бүрдсэн. Монгол Улсын Үндсэн хуулийн чиг хандлагад нийцүүлж анхны хөрөнгө оруулалтын хуулийг 1993 онд Гадаадын хөрөнгө оруулалтын тухай нэртэйгээр баталснаар Монгол Улс гадаад зах зээлд нээлттэй бодлогыг баримталж, улмаар гадаадын хөрөнгө оруулалтын хэмжээ үнэмлэхүй өссөн байна. Монгол Улс ч ашигт малтмал, газрын тосны салбарт хөрөнгө оруулалт татах бодлогыг хэрэгжүүлсэн нь улсын төсвийн орлогод ч нөлөөлөл үзүүлж Монгол Улс уул уурхайн салбар нь 2023 онд төсвийн орлогын 31.3 хувийг дангаар бүрдүүлсэн байна. Хөрөнгө оруулалтын хэмжээ уул уурхайгаас хамааралтай огцом өсөж байсан хугацаанд буюу 2012 онд “Стратегийн ач холбогдол бүхий салбарт үйл ажиллагаа явуулж байгаа аж ахуйн нэгжид гадаадын хөрөнгө оруулалтыг зохицуулах тухай хууль”-ийг батлан гаргасан. Эдгээр хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн явцад хөрөнгө оруулалтыг хадгалах бодлогыг баримтлах, татварын болон татварын бус дэмжлэгийг хөрөнгө оруулагч нарт үзүүлэх зорилгоор Хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийг 2013 онд шинэчилсэн.

2013 онд батлагдсан Хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийн зорилго нь “Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт хөрөнгө оруулагчийн хууль ёсны эрх, ашиг сонирхлыг хамгаалах, хөрөнгө оруулалтын эрх зүйн нийтлэг баталгааг тогтоох, хөрөнгө оруулалтыг дэмжих, татварын орчныг тогтворжуулах, хөрөнгө оруулалтын талаар төрийн байгууллагын эрх хэмжээ, хөрөнгө оруулагчийн эрх, үүргийг тодорхойлох болон хөрөнгө оруулалттай холбоотой бусад харилцааг зохицуулахад оршино”.

Хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийн 2013 оны шинэчлэлээс хойш 10 гаруй жил болж байгаа энэ хугацаанд хуульд нийт 15 удаа нэмэлт, өөрчлөлт орсон бөгөөд хуулийн хэрэгжилтийг дүгнэх, хуулиар хөрөнгө оруулалтыг татах, хамгаалах зорилгодоо хүрсэн эсэхийг дүгнэх зайлшгүй шаардлага үүсэж байна. Тоон мэдээллээс үзэхэд хөрөнгө оруулалтын хэмжээ нь тодорхой шалтгааны улмаас уг хуулийн хэрэгжилтийн хугацаанд буурсан байгаа нь хуулийг хэрэгжилтэд бид дүгнэлт хийх цаг болсныг илтгэж байна. Тодруулбал:

---

¹ Монгол Улсын Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоол. Нэгдүгээр хавсралт.

Монгол Улсын гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт 2000-2010 онд уул уурхай салбарын өсөлтийг дагаад жилд дунджаар 20-25 хувийн тогтмол өсөлттэй явж ирсэн боловч 2011 оноос хойш хийгдсэн гадаадын шууд хөрөнгө оруулалтын хэмжээ дэлхийн эдийн засгийн нөхцөл байдал, уул уурхайн түүхий эдийн эрэлт, үнэ ханшны хэлбэлзлээс шалтгаалан өсөж, буурсан үзүүлэлттэй явж ирсэн. /Зураг 1/

Монгол Улс 2021 оны Эдийн засгийн түвэгшлийн индекс²-д зааснаар 133 орноос 122-т жагсаж байгаа ба 2031 он гэхэд 2 хувиар өсч, 109 дүгээр байрт орно гэсэн таамаглал байна.

Монгол Улсын хувьд төрөөс гарч байгаа зарим шийдвэрүүд хангалттай судалгаатай бус улмаар эрх ашиг нь хөндөгдөх этгээдээс санал аваагүй буюу сонсох ажиллагаа явуулаагүй зэргээс шалтгаалж хөрөнгө оруулагчийн эрх ашгийг ноцтой хохироох тохиолдол их байна. Тухайлбал, газрыг тусгай хэрэгцээнд авах замаар ашигт малтмал, газрын тосны салбарт үйл ажиллагаа явуулах эрхийг хязгаарладаг нь шууд бусаар тусгай зөвшөөрлийг албадан хурааж байгаа явдал юм. Гэвч энэхүү шийдвэрийг гаргахдаа эргээд төрөөс нөхөн төлбөрт хэдий хэмжээний төлбөр төлөх ёстой, хэзээ төлөх ёстой зэрэг асуудлыг шийдвэрлэхгүй байгаа нь хөрөнгө оруулагчдын нийтлэг баталгааг зөрчиж буй явдал юм.

Дэлхийн зах зээл дээрх эрдсийн түүхий эдийн ханшийн уналтаас шалтгаалан гадаадын шууд хөрөнгө оруулалтын хэмжээ буурсан гэж дүгнэж болно.

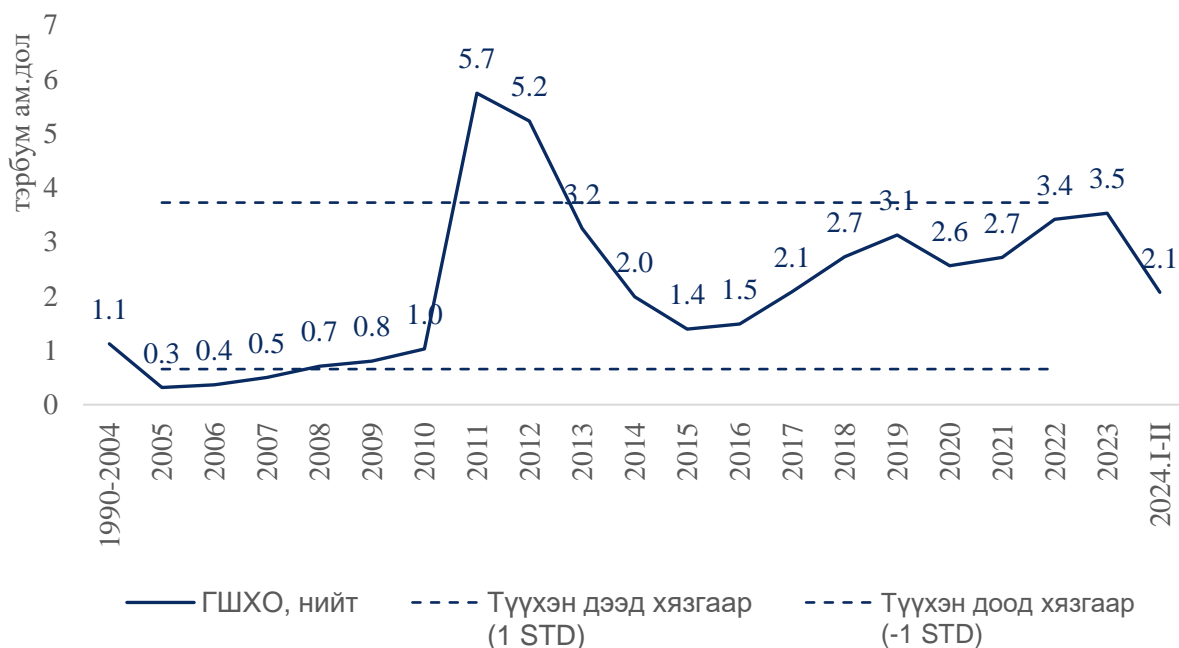
2011 онд 5.7 тэрбум ам.доллар, 2012 онд 5.2 ам долларт хүрч байсан Монгол Улс дахь гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт дэлхийн зах зээл дээрх түүхий эдийн ханшийн уналт болон бусад шалтгааны улмаас 2013 оноос эхлэн огцом буурч 2015 онд 1.4 тэрбум ам.долларт хүрсэн. 2016 оноос сэргэж 2019 оны жилийн эцэст 3.1 тэрбум ам.долларт хүрсэн боловч Коронавируст халдварын цар тахлын үр нөлөөгөөр 2020 оны жилийн эцэст өмнөх оноос 18 хувиар буурч 2.6 тэрбум ам.доллар болсон байна. 2020 оноос тасралтгүй өсч 2023 оны жилийн эцэст 3.5 тэрбум ам.доллар хүрсэн үзүүлэлттэй байна. 2024 эхний хагас жилийн байдлаар 2.1 тэрбум ам.долларт хүрсэн үзүүлэлттэй байна.

Иймээс урт хугацааны хөгжлийн бодлогын баримт бичигтэй уялдуулан, гадаадын шууд хөрөнгө оруулалтын орчинд хэлбэлзлийг сааруулсан бодлого, арга хэмжээг хэрэгжүүлэх зайлшгүй шаардлага үүсээд байна.

---

² Economic Complexity Index (ECI)

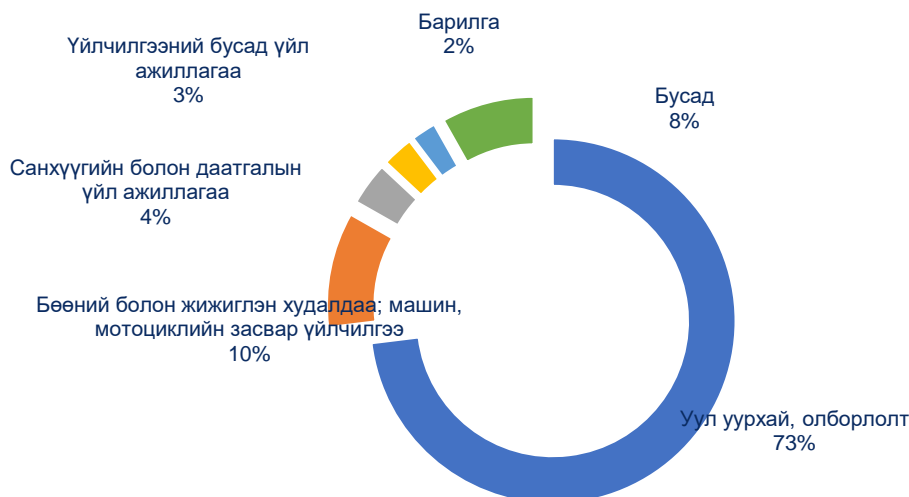
Зураг 1. Гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт

Эх сурвалж: Монгол банк, 2024.II

Гадаадын шууд хөрөнгө оруулалтыг эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбараар авч үзвэл, 73 хувь нь уул уурхайн салбарт төвлөрч, аж үйлдвэр, үйлчилгээ, аялал зэрэг бусад салбарын хөрөнгө оруулалт харьцангуй бага байгаа нь эдийн засгийн төрөлжилтийг хязгаарлаж, уул уурхайн салбараас хэт хамааралтай байдлыг нэмэгдүүлэн, эдийн засгийн тогтвортой өсөлтийг сааруулж, түүхий эдийн үнийн хэлбэлзэлд эмзэг болгож, урт хугацааны төлөвлөлтөд хүндрэл үүсгэж байна.

Зураг 2. Гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт (салбараар)

Эдийн засгийн төрөлжүүлэлт: Монгол Улсад 1990 оноос хойш 2024 оны эхний хагас жилийн байдлаар нийт 46.2 тэрбум ам.долларын гадаадын хөрөнгө оруулалт орсны 73.1 хувь нь уул уурхайн олборлолт, 10.2 хувь нь бөөний болон жижиглэн худалдаа, 3.7 хувь нь санхүүгийн үйлчилгээ, 2.7 хувь нь үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа, 2.2 хувь нь барилга, 8,2 хувь нь бусад салбарт байна. Үүнээс дүгнэхэд гадаадын хөрөнгө оруулалт төрөлжөөгүй, зөвхөн дээрх хоёр салбарт харьцангуй төвлөрч байгааг харуулж байна.

Шинэ тутам гарч ирж буй зах зээлийг хэрхэн ашиглаж, хөрөнгө оруулалт татах боломж болгон хувиргах, шинээр Монголыг зорьж буй хөрөнгө оруулагчдад үзүүлэх дэмжлэгийг салбар бүрт тодорхой болгох, өртөг нь нэмэгдэж буй нүүрсний төслүүдийн санхүүжилтээс ногоон зах зээл рүү шилжих гэх мэтчилэн анхаарах олон нөхцөлүүд үүсэн буйг анхаарах шаардлага тулгарч байна.

Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Худалдаа Хөгжлийн Бага хурал, Дэлхийн банкнаас гаргасан зөвлөмжид хөрөнгө оруулагчид хууль тогтоомжийн ил тод байдал, хууль тогтоомжийн гэнэтийн өөрчлөлт, зохицуулалт хийхгүй байх, дарамт багатай, зөрчил багатай хууль эрх зүйн орчинг шаарддаг³ гэж тусгасан байдаг.

Монгол Улсын хөрөнгө оруулалтын бодлогын шинэчлэлийн талаар Олон улсын худалдааны төвөөс “Монгол Улсын худалдаа, хөрөнгө оруулалтын замын зураглал 2019-2023”, Олон Улсын Санхүүгийн Корпорациас “Монгол улсын Хөрөнгө оруулалтын орчны шинэчлэлийн зураглал”, Америкийн Нэгдсэн Улсын Төрийн департаментас “2024 оны Хөрөнгө оруулалтын орчны мэдэгдэл”, Монгол дахь Америкийн Худалдааны Танхимаас “Монгол улсын худалдаа, хөрөнгө оруулалтын бодлого” зэрэг олон баримт бичигт хөрөнгө оруулалтын чиглэлийн зөвлөмжүүдийг Монгол Улсын Их Хурал, Засгийн газарт хүргүүлсэн байдаг.

“Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогыг үр дүнтэй хэрэгжүүлэх, төрийн бүтээмжийг сайжруулах зорилгоор Улсын Их Хурлын 2021 оны 106 дугаар тогтоолоор баталсан “Шинэ сэргэлтийн бодлого”-ыг төр, хувийн хэвшлийн түншлэл болон хөрөнгө оруулалтын түншлэлд тулгуурлан хэрэгжүүлэхээр тусгагдсан.

“Шинэ сэргэлтийн бодлого”-ын үйл ажиллагааны хөтөлбөр болон “Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөр 2024-2028”-т нийгэм, эдийн засаг, засаглал, бүсчилсэн хөгжлийн бодлогын үндсэн дөрвөн чиглэлийг тодорхойлж, дэд бүтэц, бүтээн байгуулалтын 14 мега төслийг хэрэгжүүлэхээр тусгасан. Эдгээр төсөл хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд хөрөнгө оруулалтын стратеги боловсруулж, гадаадын

---

³ UNCTAD; World Bank. 2018. Creating an Enabling Environment. Responsible Agricultural Investment (RAI) Knowledge Into Action Note, no. 5; World Bank, Washington, DC.

хөрөнгө оруулалт татах, хөрөнгө оруулагчдад төрийн үйлчилгээг нэгдсэн байдлаар хүргэж, дэмжиж ажиллах шаардлага бий болоод байна.

Монгол Улсад оруулах хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлж, дээрх төсөл хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэхийн тулд хууль эрх зүйн орчныг сайжруулах шаардлага үүссэн. Тухайлбал гадаадын хөрөнгө оруулагчдын зүгээс Монгол Улсад хөрөнгө оруулахад хууль эрх зүй тогтворгүй бөгөөд тодорхойгүй байдал, тэдний эрх ашгийг хамгаалах механизм бодитой бүрдээгүй, хөрөнгө оруулалттай холбоотой асуудалд ялгавартай хандах хандлага байна гэж үзэж байгаа тул хөрөнгө оруулах сонирхол нь төдийлөн нэмэгдэхгүй байна.

Түүнчлэн Монгол Улсын Засгийн газрын 2023 оны 37 дугаар тогтоолоор байгуулагдсан хөрөнгө оруулалтын асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагын үндсэн чиг үүргийн талаар Хөрөнгө оруулалтын тухай хуульд тусгаж өгөөгүй байна. Иймд тус байгууллагын үндсэн чиг үүрэг, үйл ажиллагааг Хөрөнгө оруулалтын тухай хуульд бусад байгууллагын үйл ажиллагаа, чиг үүрэгтэй давхардуулалгүйгээр нарийвчлан тусгаж өгөх шаардлага байна.

Төрийн институтийн өөрчлөлтийн үр дагаврын нөлөөгөөр Монгол Улсын хөрөнгө оруулалтын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага сүүлийн хорин жилийн турш байнга өөрчлөгдөж, институтийн хувьд тогтворгүй байдалтай ажилласаар ирсэн. /Хүснэгт 1/

Хүснэгт 1. Хөрөнгө оруулалтын асуудал хариуцсан байгууллага

№	Байгууллага	Хугацаа	Чиг үүрэг
1	Гадаадын хөрөнгө оруулалт, гадаад худалдааны агентлаг	1996-2012	- гадаад худалдаа болон гадны шууд хөрөнгө оруулалттай холбоотой асуудлыг бүхэлд нь хариуцах
2	Гадаадын хөрөнгө оруулалтын зохицуулалт, бүртгэлийн газар	2012-2013	- гадаад худалдаа болон гадаадын шууд хөрөнгө оруулалттай холбоотой асуудлыг цогцоор нь хариуцах, гадаадын хөрөнгө оруулалт, гадаад худалдааны агентлагийн чиг үүргээс экспорт болон жижиг, дунд үйлдвэрийг дэмжих үйл ажиллагаа, хөрөнгө оруулалтыг дэмжих чиг үүрэг нь Эдийн засаг, хөгжлийн яаманд шилжсэн.
3	Хөрөнгө оруулалтын газар	2013-2016	- хөрөнгө оруулалтыг дэмжих, зохицуулахын зэрэгцээ татварын тогтворжуулах гэрчилгээ олгох, гэрчилгээ эзэмшигч нарын үйл ажиллагаанд хяналт тавих чиг үүргийг хэрэгжүүлсэн.
4	Үндэсний хөгжлийн газар	2016-2021	- хөрөнгө оруулалтын цогц бодлогыг тодорхойлох, гадаадын хөрөнгө

	(Хөрөнгө оруулалтын бодлого, төлөвлөлтийн газар)		оруулалтын холбогдох бодлого, зохицуулалтыг тодорхойлон уялдааг хангах, концесс болон төр, хувийн хэвшлийн түншлэлтэй холбоотой бодлого боловсруулах
5	Эдийн засаг, хөгжлийн яам (Хөрөнгө оруулалтын бодлогын газар)	2022 оноос	- хөрөнгө оруулалтын цогц бодлогыг тодорхойлох, гадаадын хөрөнгө оруулалтын холбогдох бодлого, зохицуулалтыг тодорхойлон уялдааг хангах, концесс болон төр, хувийн хэвшлийн түншлэлтэй холбоотой бодлогыг боловсруулах
6	Хөрөнгө оруулалт, худалдааны газар	2023 оноос	- хөрөнгө оруулалт, худалдааны чиглэлээрх холбогдох хууль тогтоомж, бодлогын баримт бичгийн хэрэгжилтийг хангах, хөрөнгө оруулалт татах, сурталчлах, хөрөнгө оруулагчдын эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хамгаалах, дэмжлэг үзүүлэх, худалдааны эргэлтийг сайжруулах, импортыг орлох салбарыг хамгаалах, экспортыг дэмжих, эдийн засгийн төрөлжилтийг гүнзгийрүүлэх, худалдааг хөнгөвчлөх, цахим нэг цонхны үйлчилгээ үзүүлэх, нэгдсэн статистик мэдээллийг гаргаж, мэдээллийн сан үүсгэх, дүн шинжилгээ хийх

1.1. Асуудлыг тодорхойлж шийдвэрлэх гэж байгаа тухайн асуудлын мөн чанар, цар хүрээг тогтоох

Дээр дурдсан нөхцөл байдлыг дүгнэж үзвэл дараах асуудал голлон анхаарал татаж байна. Үүнд:

Нэгдүгээрт, Хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл боловсруулах хэрэгцээ шаардлага нь хөрөнгө оруулалтын талаар эрх зүйн орчин тогтворгүй, гадаадын хөрөнгө оруулагчдын эрх ашгийг хамгаалах механизм бодитой бүрдээгүй, хөрөнгө оруулалттай холбоотой асуудалд үл ялгаварлах зарчмыг хуульд тусгаагүй байдлаас бий болж байна.

Хоёрдугаарт, Хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл боловсруулах хэрэгцээ шаардлага нь өнгөрсөн хугацаанд Монгол Улсад хөрөнгө оруулалтын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагын үйл ажиллагаа тогтворгүй явж ирснээс залгамж халаа алдагдсан, үүнтэй холбоотойгоор хөрөнгө оруулагчдад ойлгомжгүй байдал бий болсон, мөн тус байгууллагын үндсэн

чиг үүргийн талаар Хөрөнгө оруулалтын тухай хуульд тусгагдаагүй байдлаас бий болж байна.

Гуравдугаарт, Хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл боловсруулах хэрэгцээ шаардлага нь хөрөнгө оруулалтын гэрээ байгуулах, тогтворжуулах гэрчилгээ олгохоор шийдвэрлэсэн бол хөрөнгө оруулалтаа хийж буй эсэхэд хяналт тавих, хөрөнгө оруулагчид хөрөнгө оруулалтаа хэвийн явуулахад зөвлөмж, чиглэл өгөх талаар зохицуулалт дутмаг байгаагаас бий болж байна.

Дөрөвдүгээрт, Хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл боловсруулах хэрэгцээ шаардлага нь хөрөнгө оруулагчид үзүүлэх татварын болон татварын бус дэмжлэгийн талаар хуульд нарийвчлан тодорхойлоогүй, хэрэгжих бодит нөхцөл Хөрөнгө оруулалтын тухай болон бусад салбарын хуульд бүрэн тусгагдаагүй байдлаас бий болж байна.

Тус асуудлын хүрээнд хөрөнгө оруулалтын эрх зүйн орчныг сайжруулах цар хүрээг “Хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг боловсруулах” гэж тодорхойлов.

1.2. Эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь хөндөгдөж байгаа нийгмийн бүлэг, иргэдийг тодорхойлох⁴

Дээр тодорхойлсон цар хүрээтэй холбоотойгоор дараах нийгмийн бүлэг, бусад этгээдийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол хөндөгдөж байна гэж үзлээ.

Эрх ашиг нь хөндөгдөх бүлэг	Нөлөөлж буй хэлбэр
1. Хөрөнгө оруулагч хувь хүн/Монгол Улсын иргэн, Монгол Улсад байнга оршин суудаг гадаадын иргэн болон харьяалалгүй хүн, Монгол Улсад байнга оршин суудаггүй гадаадын иргэн болон харьяалалгүй хүн, түүнчлэн гадаад улсад байнга оршин суудаг Монгол Улсын иргэн/	Хөрөнгө оруулалтын эрх зүйн орчин, тэдэнд олгох татварын болон татварын бус дэмжлэг туслалцаа үзүүлэх асуудал хуульд тодорхой тусгагдаагүйгээс тэдний эрх ашиг зөрчигдөх, эрх ашиг нь зөрчигдсэн тохиолдолд хамгаалах механизм байхгүйгээс цаг хугацаа, хөрөнгө мөнгөний хувьд хохирох тохиолдол бий болдог.
2. Гадаадын хөрөнгө оруулалттай аж ахуйн нэгж, Монгол Улсын хуулийн этгээд	Гадаадын хөрөнгө оруулалттай аж ахуйн нэгжийн тодорхойлолтын талаар хуульд оновчтой тодорхойлоогүй байдал нь тус аж ахуйн нэгжид хөрөнгө оруулсан дотоодын иргэн, аж ахуйн нэгжийн эдлэх эрхэд хязгаарлалт тогтоох, эрх ашгийг зөрчих эрсдэлтэй.

⁴ Аргачлалын 3.1.2-т “эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь хөндөгдөж байгаа нийгмийн бүлэг, иргэд, аж ахуйн нэгж, байгууллага, бусад этгээд”-ийг тодорхойлохоор заасан байдаг. Энэхүү судалгааны хүрээнд хөрөнгө оруулалтын харилцаанд оролцож буй хөрөнгө оруулагч болон гадаадын хөрөнгө оруулалттай аж ахуйн нэгжийг эрх ашиг нь хөндөгдөх бүлгээр тодорхойлсон тул дээрх бүгд хамаарна.

Эрх ашиг нь хөндөгдөж, нөлөөлөл үзүүлэх бүлгийн хувьд хөрөнгө оруулалтын харилцаанд оролцогч нь Монгол Улсын иргэн, Монгол Улсад байнга оршин суудаг гадаадын иргэн болон харьяалалгүй хүн, Монгол Улсад байнга оршин суудаггүй гадаадын иргэн болон харьяалалгүй хүн, түүнчлэн гадаад улсад байнга оршин суудаг Монгол Улсын иргэн, гадаадын хөрөнгө оруулалттай аж ахуйн нэгж бүгд хамаарахаар байна. Учир нь Хөрөнгө оруулалтын тухай хуульд заасан зохицуулалт, түүнийг хэрэгжүүлэх ажиллагаанаас тус хүмүүсийн эрх зүйн байдал, эрх ашиг шууд хамаардаг.

1.3. Асуудлыг үүсгэж буй шалтгаан нөхцөл

Хөрөнгө оруулалтын тухай хуульд институтийн өөрчлөлттэй холбоотой оруулсан удаа дараагийн нэмэлт, өөрчлөлтөөс харахад хөрөнгө оруулалтыг тогтвортой нэмэгдүүлж, эдийн засгийн өсөлтийг хангахад сөрөг үр дагавар үүсгэсэн.

1996 онд Гадаадын хөрөнгө оруулалт, гадаад худалдааны агентлаг гадаад худалдаа болон гадаадын шууд хөрөнгө оруулалттай холбоотой асуудлыг хариуцах чиг үүрэгтэйгээр байгуулагдсан. Тус агентлаг нь эхэн үедээ (i) хөрөнгө оруулалтыг дэмжих болон (ii) бүртгэл, зөвлөх үйлчилгээ гэсэн үндсэн хоёр газартай байсан ба үйл ажиллагааны 50 хувь нь бүртгэл, зөвлөх үйлчилгээнд чиглэгдэж байв. Тухайн үед Монгол Улсад гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт татах үйл явц нь харьцангуй шинэ үйл ажиллагаа байсан тул нэг талаасаа нээлттэй буюу бүх салбарт хөрөнгө оруулалтыг дэмжих үйл ажиллагаа явуулж байсны зэрэгцээ тодорхой тэргүүлэх салбар, чиглэлүүдэд хөрөнгө оруулалтыг дэмжих, татах, эдийн засгийг төрөлжүүлэх үүднээс Засгийн газраас хөнгөлөлт, чөлөөлөлтийн дэмжлэгүүдийг үзүүлдэг байсан. Гэвч тухайн үед агентлаг нь хөрөнгө оруулалтыг дэмжихэд чиглэсэн тодорхой бодлого, стратеги чиглэлгүй байсны зэрэгцээ гадаадын шууд хөрөнгө оруулалтыг татсанаар эдийн засгийн хөгжил, ажлын байр нэмэгдүүлэхэд эерэг нөлөөтэй гэсэн ерөнхий ойлголтоос давсан нэгдсэн, ойлгомжтой тодорхойлолт байхгүй байв.

Гадаадын хөрөнгө оруулалт, гадаад худалдааны агентлаг нь Монгол Улсыг гадаадад сурталчлах олон улсын болон дотоодын хэвлэл мэдээллийнхэнтэй хамтарч ажиллах, гадаад, дотоодод хоёр талт болон олон талт бизнес форум, чуулга уулзалт, семинар, үзэсгэлэн, гадаад, дотоодын төлөөлөгчдийн айлчлал, албан болон бизнесийн уулзалтууд зэрэг хөрөнгө оруулалтыг дэмжин сурталчлах ажлуудыг тогтмол зохион байгуулж байсан байна.

Хөрөнгө оруулагчдад дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаанд хөрөнгө оруулалт, хөрөнгө оруулагчийг бүртгэх үйл ажиллагаанаас гадна бүртгэлийн өмнөх болон дараах зөвлөх үйлчилгээ, хөрөнгө оруулагчдыг маргаантай асуудал дээр хамгаалсан тодорхой хэмжээний хөрөнгө оруулалтын үйлчилгээг хамруулдаг байв. 2012 онд Улсын Их Хурлын сонгуулийн дараа Гадаадын хөрөнгө оруулалт, гадаад худалдааны агентлагийн чиг үүрэг, статусыг өөрчлөн тухайн үед шинээр байгуулагдсан Эдийн засаг, хөгжлийн яамны харьяа Гадаадын хөрөнгө оруулалтын зохицуулалт, бүртгэлийн газарт шилжсэн. Мөн Гадаадын хөрөнгө оруулалт, гадаад

худалдааны агентлагийн чиг үүрэгт хамаарч байсан экспорт болон жижиг, дунд үйлдвэрийг дэмжих чиг үүрэг бусад байгууллагад шилжсэн юм.

Хөрөнгө оруулалтыг дэмжих агентлагийн статус нь Эдийн засаг, хөгжлийн яамны бүтцийн нэгж болон өөрчлөгдөж, хөрөнгө оруулалтыг дэмжихтэй холбоотой чиг үүрэгт өөрчлөлт бараг ороогүй боловч хөрөнгө оруулалтыг дэмжих, татах тал дээр идэвхгүй байр суурьтай болоход нөлөөлсөн. Түүнчлэн хөрөнгө оруулалтыг дэмжих үйл ажиллагаа Улсын бүртгэлийн ерөнхий газрын Гадаад хуулийн этгээдийн бүртгэлийн газарт шилжүүлж, хөрөнгө оруулалтыг дэмжихтэй холбоотой үйл ажиллагааг хөрөнгө оруулалтыг бүртгэхээр хязгаарлагдах болсон.

2013 онд батлагдсан Хөрөнгө оруулалтын тухай хууль батлагдсаны дараа хөрөнгө оруулалтыг дэмжих байгууллага болох Хөрөнгө оруулалтын газрыг Монгол Улсын Ерөнхий сайдын эрхлэх асуудлын хүрээнд байгуулсан. Тус агентлаг нь хөрөнгө оруулалтыг дэмжих, зохицуулахын зэрэгцээ татварын тогтворжуулах гэрчилгээ олгох, гэрчилгээ эзэмшигч нарын үйл ажиллагааг хянах үүргийг давхар гүйцэтгэж байсан.

Хөрөнгө оруулалтын бодлого, дэмжлэгийн асуудал хариуцсан байгууллагын бүтэц, зохион байгуулалтад дахин өөрчлөлт орж 2016 онд Хөрөнгө оруулалтын газрын чиг үүргийг Үндэсний хөгжлийн газарт нэгтгэн шилжүүлсэн. Тус газар нь өргөн хүрээний олон талын чиг үүрэг бүхий газар болон өргөжсөн боловч хөрөнгө оруулалтын асуудлын хүрээнд үндэсний хөгжлийн цогц бодлогыг боловсруулах, тэргүүлэх салбаруудыг тодорхойлох, салбарууд болон дэд бүтцийн хоорондох зохистой харьцааг хадгалах, хөрөнгө оруулалтын цогц бодлогыг тодорхойлох, гадаадын хөрөнгө оруулалтын холбогдох бодлого, зохицуулалтыг тодорхойлон уялдааг хангах, концесс болон төр, хувийн хэвшлийн түншлэлтэй холбоотой бодлогыг боловсруулах, томоохон хэмжээний төсөл, хөтөлбөрийн техник, эдийн засгийн үндэслэлийг боловсруулах, түүнчлэн төсвийн хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөөнд санал өгөх зэрэг чиг үүрэг хэрэгжүүлж ажилласан.

Хөрөнгө оруулалт, худалдааны газар нь Засгийн газрын 2023 оны 02 дугаар сарын 01-ний өдрийн 37 тоот тогтоолоор Монгол Улсын Шадар сайд бөгөөд Эдийн засаг, хөгжлийн сайдын эрхлэх асуудлын хүрээнд хөрөнгө оруулалт татах, сурталчлах гадаад худалдааг дэмжих, хөрөнгө оруулагчдын эрх ашгийг хамгаалах, хөрөнгө оруулалт, худалдааны цахим нэг цонхны үйлчилгээг үзүүлэх зэрэг чиг үүрэгтэйгээр үйл ажиллагаагаа явуулахаар сэргээн байгуулагдсан.

Монгол Улсын Их Хурлын 2024 оны 7 дугаар сарын 10-ны өдрийн Төрийн захиргааны байгууллагын тогтолцоо, бүтцийн ерөнхий бүдүүвчийг шинэчлэн батлах тухай 13 дугаар тогтоолоор Хөрөнгө оруулалт, худалдааны газрыг Монгол Улсын Шадар сайдын харьяалалд байхаар тогтоосон. Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийн 5 дахь хэсэгт Монгол улсын Шадар сайдын эрхлэх асуудлын хүрээнд гадаад худалдаа, хөрөнгө оруулалтын бодлого, зохицуулалт, бүртгэлийн асуудлыг хамааруулахаар тодорхойлсон.

Одоогоор Хөрөнгө оруулалт, худалдааны газар нь хөрөнгө оруулалтыг татах, сурталчлах, гадаадын хөрөнгө оруулагчдад зориулсан “Нэг цэгийн үйлчилгээний төв”-ийн үйл ажиллагааг эрхлэн зохион байгуулж, төрийн үйлчилгээг шуурхай үзүүлэх, хөрөнгө оруулагчдын хууль ёсны эрх ашиг, сонирхлыг хамгаалах, дэмжлэг үзүүлэн ажиллаж байна.

Хөрөнгө оруулалтын тухай хуульд хөрөнгө оруулалтын талаар төрийн байгууллагын эрх хэмжээг тодорхойлсон боловч хөрөнгө оруулалтын дараах үйл ажиллагааны дэмжлэг орхигдсон, төрийн байгууллагын үйлчилгээ, үйл ажиллагааг нарийвчлан зохицуулаагүй тул хуулийг хэрэгжүүлэх шатанд хөрөнгө оруулагчдад тодорхойгүй байдал үүсэж байна. Өмнө нь Хөрөнгө оруулалтын газрын 8 ажилтан хөрөнгө оруулалтыг дэмжих, сурталчлах чиглэлээр ажилладаг байсан бол Үндэсний хөгжлийн газарт дээрх чиглэлээр 5 албан хаагч хариуцаж, хөрөнгө оруулалтыг дэмжих чиглэлийн үйл ажиллагаа гэхээс илүүтэйгээр олон нийттэй харилцах, тус газрын сурталчилгааны ажлуудыг хийхэд чиглэсэн. Хөрөнгө оруулалтын чиглэлээр холбогдох төрийн захиргааны төв (Гадаад харилцааны яам, Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн яам) болон төрийн захиргааны байгууллагын зүгээс хөрөнгө оруулалтыг дэмжих болон хөрөнгө оруулалтын бодлогыг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой үйл ажиллагаа явуулах чадавх боломж бололцоо бага байна.

Тухайлбал аж ахуйн нэгжийг гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулалтын хэлбэрээр ялгаварласан, үйл ажиллагаа явуулахыг хориглосон, хязгаарласан зохицуулалт болон төрийн үйлчилгээ үзүүлэхэд тавигдах шаардлага, хүсэлтээ шийдвэрлүүлэх хугацаа, төлбөр хураамжийг ялгамжтай тогтоосноос шалтгаалан гадаадын хөрөнгө оруулалттай аж ахуйн нэгжүүд хараат болон охин компани, компанийн нэгдлийг байгуулж байгаа нь гадаадын шууд хөрөнгө оруулалтыг бодит үр өгөөжийг тодорхойлох, хөрөнгө оруулалтын нэгдсэн бодлогыг тодорхойлоход хүндрэлтэй нөхцөл байдлыг бий болгож байна.

Монгол Улсын хувьд хөрөнгө оруулалтын орчныг сайжруулах, хөрөнгө оруулагчийг зах зээлийн судалгаа, мэдээллээр хангах замаар хөрөнгө оруулалт татах, шинээр хөрөнгө оруулалт орж ирэх үеийн бүртгэл, тусгай зөвшөөрөл авах үйл ажиллагаа боловсронгуй бус байгаа нь хөрөнгө оруулагчдыг татахад хүндрэл учруулж, улмаар Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Тавдугаар зүйлийн 4 дэх хэсэгт “Төр нь үндэсний эдийн засгийн аюулгүй байдал, аж ахуйн бүх хэвшлийн болон хүн амын нийгмийн хөгжлийг хангах зорилгод нийцүүлэн эдийн засгийг зохицуулна” гэх төрийн үндсэн үүргийг хангалттай түвшинд хэрэгжүүлэх боломжийг хааж байна.

Хөрөнгө оруулалтад сөргөөр нөлөөлж буй бас нэг томоохон хүчин зүйл нь төрийн шийдвэр гаргалттай холбоотой үйл явц юм. Монгол Улс хуулийн хэрэгжилтийг хангах, асуудлыг шийдвэрлэх талаарх болон эрх ашиг нь хөндөгдөх этгээдэд сонсох ажиллагааг хангалттай хийдгүйгээс хөрөнгө оруулагч нарт асар их зардал чирэгдэл учирч байна. Иймээс хөрөнгө оруулагч нарын зүгээс аливаа эрх ашигт нь хамаарах бодлогын шийдвэрийн талаар мэдэх эрхийг хангах, саналаа өгөх боломжийг бүрдүүлдэг байх нь чухал юм. Хэдийгээр Хууль тогтоомжийн тухай

хууль, Захиргааны ерөнхий хуульд энэ талаар тусгасан ч хуулийн хэрэгжилтийг хангахгүй байх хязгаарлалтын заалтууд холбогдох хуулиудад байна.

Түүнчлэн хөрөнгө оруулагчийн хөрөнгийг хууль ёсоор албадан хураан авахтай холбоотой нэгдсэн зарчмыг тодорхойлоогүйгээс төрийн байгууллага, албан тушаалнаас хуулийг өөрийн үзэмжээр тайлбарлах, шийдвэр нь дур зоргын байх эрсдэлийг бий болгож байна. Иймээс хөрөнгө хураан авах зохицуулалтын үр дүнд хөрөнгө оруулагчид олгох нөхөн төлбөрийн хэмжээг тодорхойлох нөхцөлийг хуульчлах нь зүйтэй байна.

Улмаар төрийн байгууллага, албан хаагчийн хууль бус үйл ажиллагааны улмаас эрх нь зөрчигдсэн хөрөнгө оруулагчийн гомдол, маргааныг нэн тэргүүнд эвийн журмаар гомдлыг шийдвэрлэх боломжийг бүрдүүлэх нь зүйтэй байна. Хөрөнгө оруулагчийн эрхийг зөрсөн гомдол маргааны шийдвэрлэлтийн талаарх мэдээллийг бүртгэдэг, мэдээлэл нь олон нийтэд нээлттэй байх, хөрөнгө оруулагчийн гомдлыг шийдвэрлэхгүй удааширсан бол Засгийн газрын түвшинд асуудлыг сонсож, чиглүүлэх шийдлийг бий болгох, албан тушаалтны үүрэг, хариуцлагыг сайжруулах шаардлага бий болж байна.

Түүнчлэн хөрөнгө оруулалтын үе шатад тогтвортой байдлыг хангах, үйл ажиллагаа шуурхай явуулах нөхцөлөөр хангах, хөрөнгө оруулагчийн хууль ёсны эрх, ашиг сонирхлыг хамгаалах, гомдол маргааныг шийдвэрлүүлэх тогтолцоо нь шуурхай, оновчтой биш байгаа нь хөрөнгө оруулагчдын Монгол Улсад хөрөнгө оруулах сонирхол, итгэл үнэмшлийг бууруулж байна.

Тухайлбал, Монгол Улсад хөрөнгө оруулалтын асуудлаар үүссэн 6 арбитрын маргаан байна.

	Эхэлсэн, шийдвэрлэсэн хугацаа	Маргаан	Хамаарах хууль	Шийдвэрлэсэн байдал	Салбар
1.	2004	Алстом /Итали/	Эрчим хүчний харти, ХОХДХХТХ /ВИТ/	Эвлэрсэн	Эрчим хүч
2.	2007-2011	Сергей Паушок /ОХУ/	ХОХДХХТХ /ВИТ/	Монгол Улсын талд шийдвэр гарсан	Уул уурхай
3.	2010-2017	Чайна Хэйлонгжин /БНХАУ/	ХОХДХХТХ /ВИТ/	Монгол Улсын талд шийдвэр гарсан	Уул уурхай
4.	2011-2015	Хан ресурс /Канад, Нидерланд, Виржиний арлууд/	Олон Улсын эрчим хүчний харти	Хөрөнгө оруулагчийн талд шийдсэн /80 сая ам.дол/	Уул уурхай

5.	2018	Mohammed Munshi Gobi Coal & Energy Ltd	Олон Улсын эрчим хүчний харт	Хүлээгдэж байгаа	Уул уурхай
6.	2021	WM Mining v. Mongolia /Их тохойрол ХХК/	ХОХДХХТХ /BIT/	Хүлээгдэж байгаа	Уул уурхай

Эх сурвалж: Investmentpolicy.unctad.org

Эдгээр асуудлын шалтгаан нөхцөл нь Хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг боловсруулах шалтгаан, нөхцөл болж байна.

ХОЁР. АСУУДЛЫГ ШИЙДВЭРЛЭХ ЗОРИЛГЫГ ТОДОРХОЙЛСОН БАЙДАЛ

Өмнөх шатанд хийсэн дүгнэлтэд үндэслэн дараах шийдвэрлэх зорилгыг тодорхойлж байна.

Зорилго: “Хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл боловсруулах замаар хөрөнгө оруулалтын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага болон холбогдох бусад байгууллагын чиг үүргийг тодорхой болгож, зааг ялгааг нарийвчлан тогтоох, хуульд заасан ойлголт, нэр томъёо түүнээс үүдэн гарах ойлгомжгүй байдлыг арилгах, хөрөнгө оруулалтын дэмжлэг, тусламжийн асуудлыг оновчтой байдлаар зохицуулах, хөрөнгө оруулагчдын хууль ёсны эрх, ашиг, сонирхлыг хамгаалах үр дүнтэй механизмыг бий болгоход оршино”.

Дээрх зорилгын хүрээнд Монгол Улсад хөрөнгө оруулахад хөрөнгө оруулагчдад хүндрэл бэрхшээл үүсэж байгаа эсэх, үүнийг хөрөнгө оруулалтын дэмжлэг, тусламжтай холбоотой зохицуулалтыг боловсронгуй болгох, хөрөнгө оруулагчдын эрх ашгийг хамгаалах бодитой механизмыг бий болгох замаар шийдвэрлэж болох эсэх, Гадаадын хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийг боловсруулах хууль, эрх зүйн шаардлага бий эсэх, хөрөнгө оруулалтын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагын чиг үүргийг тодорхойлон тусгах шаардлагатай эсэх гэсэн зорилтуудыг томъёолсон болно.

ГУРАВ. АСУУДЛЫГ ЗОХИЦУУЛАХ ХУВИЛБАРУУД, ТЭДГЭЭРИЙН ЭЕРЭГ, СӨРӨГ ТАЛЫГ ХАРЬЦУУЛСАН БАЙДАЛ

“Хууль тогтоомжийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судлах аргачлал”-ын 5.1-т заасан зохицуулалтын хувилбаруудын дагуу асуудлыг зохицуулах хувилбарыг тогтоож, эерэг болон сөрөг талыг харьцуулан хүснэгт 2-т харуулав.

Хувилбар	Зорилгод хүрэх байдал	Зардал, үр өгөөжийн харьцаа	Үр дүн
“Тэг” хувилбар	Хөрөнгө оруулалтын хуулийн хэрэгжилт хангалтгүй, олон улсын байгууллагаас хийсэн судалгааны үр дүн хангалтгүй	Нэмэлт зардал гарахгүй ч сөрөг үр дагавар улам бүр нэмэгдэнэ.	Сөрөг үр дүнтэй байна.

	байгаа тул өнөөгийн тулгамдаж буй байдал хэвээр үргэлжлэх тул зорилгод хүрэх боломжгүй.		
Хэвлэл мэдээлэл болон бусад арга хэрэгслээр дамжуулан олон нийтийг соён гэгээрүүлэх;	Тус хувилбарыг хэрэгжүүлснээр асуудлууд шийдвэрлэгдэхгүй хэвээр үргэлжлэх тул зорилгод хүрэх боломжгүй.	Тодорхой хэмжээнд зардал гарах бөгөөд асуудлыг шийдвэрлэхгүй тул сөрөг үр дагавар үргэлжилнэ.	Сөрөг үр дүнтэй байна.
Зах зээлийн механизмаар дамжуулан төрөөс зохицуулалт хийх	Одоо тулгамдаж буй асуудлууд нь татвар хураамжийн бодлого, тусгай зөвшөөрөл зэргээр тодорхой хязгаарлалт тогтоож өгөх зэргээр арга хэмжээг авч хэрэгжүүлснээр зорилгод хүрч чадахгүй байна.	Тодорхой хэмжээнд зардал гарах бөгөөд асуудлыг шийдвэрлэхгүй тул сөрөг үр дагавар хэвээр үргэлжилнэ.	Сөрөг үр дүнтэй байна.
Төрөөс санхүүгийн интервенц хийх	Одоо тулгамдаж буй асуудлуудыг төрөөс шууд мөнгөн хэлбэрийн санхүүжилт үзүүлэх замаар шийдвэрлэхэд тохиромжгүй тул тус хувилбар зорилгод хүрч чадахгүй байна.	Төрөөс зардал гарах бөгөөд асуудлыг шийдвэрлэхгүй тул сөрөг үр дагавар хэвээр үргэлжилнэ.	Сөрөг үр дүнтэй байна.
Төрийн бус байгууллага, хувийн хэвшлээр тодорхой чиг үүргийг гүйцэтгүүлэх	Хөрөнгө оруулалтын асуудал нь нь өргөн цар хүрээ, олон салбарыг хамардаг бөгөөд нэгдсэн бодлогын дагуу төрийн холбогдох байгууллагууд хувийн хэвшилтэй харилцан уялдаатай хамтран ажиллах шаардлагатай бөгөөд уг харилцааг нарийвчлан зохицуулж тодорхой болголгүйгээр тодорхой чиг үүргийг гүйцэтгүүлснээр асуудлыг шийдвэрлэх боломжгүй байна.	Төрөөс зардал гарах бөгөөд асуудлыг шийдвэрлэхгүй тул сөрөг үр дагавар хэвээр үргэлжилнэ.	Сөрөг үр дүнтэй байна.
Захиргааны шийдвэр гаргах	Хуулиар зохицуулагдаагүй зарим харилцааг тус хувилбарын дагуу захиргааны шийдвэр гарган хэрэгжүүлэх боломжгүй байна. Тус хувилбар нь асуудлыг бүрэн шийдвэрлэж чадахгүй байна.	Асуудлыг үүсгэж байгаа зарим шалтгааныг арилгах боломжтой ба тулгарч буй бэрхшээлийг бүрэн шийдвэрлэхгүй тул сөрөг үр дагавар хэвээр үргэлжилнэ.	Сөрөг үр дүнтэй байна.
Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах	Хөрөнгө оруулалтыг татах, дэмжих, сурталчлах асуудлыг цогцоор авч үзэх шаардлагатай тул тус хувилбар нь зорилгодоо хүрэх бүрэн боломжтой байна.	Зардал гарахгүй бөгөөд одоо үүсээд байгаа тулгамдсан асуудлуудын шалтгаан, сөрөг үр дагавар арилна. Төрийн байгууллагуудын чиг үүрэг тодорхой болно.	Үр дүн эерэг байна.

Тэг хувилбар буюу шинээр зохицуулалт хийхээс татгалзах, хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр ухуулга, сурталчилгаа хийх, зах зээлийн эдийн засгийн хэрэгслүүдийг ашиглан төрөөс зохицуулалт хийх, төрөөс санхүүгийн интервенц хийх замаар тухайн асуудлыг үүсгэж байгаа гол шалтгааныг шийдвэрлэж, дэвшүүлсэн зорилгод хүрэх боломжгүй.

Дээрхээс дүгнэвэл асуудлын мөн чанар, цар хүрээ болон нийгмийн хэрэгцээ шаардлагад нийцүүлэн “Монгол Улсад хөрөнгө оруулахад хөрөнгө оруулагчдад хүндрэл бэрхшээл үүсэж байгаа эсэх, үүнийг хөрөнгө оруулалтын дэмжлэг, туслалцаа үзүүлэхтэй холбоотой зохицуулалтыг боловсронгуй болгох, хөрөнгө оруулагчдын эрх ашгийг хамгаалах бодитой механизмыг бий болгох замаар шийдвэрлэж болох эсэх, Гадаадын хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийн төслийг боловсруулах хууль, эрх зүйн шаардлага бий эсэх, хөрөнгө оруулалтын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагын чиг үүргийг тодорхойлон тусгах шаардлагатай эсэх” гэсэн зорилтод хүрэхийн тулд одоо байгаа тогтолцооны хүрээнд Хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг боловсруулж, батлах нь зүйтэй гэж үзлээ.

Үүнээс гадна захиргааны шийдвэр гаргах ажиллагаа нь зарим нэг зорилтыг хангах боломжтой боловч тулгамдаж буй асуудлыг бүрэн шийдвэрлэх боломжгүй бөгөөд үр дүн муутай болох нь харагдаж байна.

Иймд Хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл боловсруулах замаар хөрөнгө оруулалтын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага болон холбогдох бусад байгууллагын чиг үүргийг тодорхой болгож, зааг ялгааг нарийвчлан тогтоох, хуульд заасан ойлголт, нэр томъёо түүнээс үүдэн гарах ойлгомжгүй байдлыг арилгах, хөрөнгө оруулалтын дэмжлэг, тусламжийн асуудлыг оновчтой байдлаар зохицуулах, хөрөнгө оруулагчдын эрх ашгийг хамгаалах үр дүнтэй механизмыг бий болгох” зорилгын хүрээнд дараах хувилбаруудыг дэвшүүлж байна.

Хувилбар 1. Хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл боловсруулах замаар Хөрөнгө оруулалтын эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох.

Хувилбар 2. Хөрөнгө оруулалтын харилцаанд тулгамдаж буй асуудлыг захиргааны шийдвэр буюу захиргааны хэм хэмжээний акт гаргах замаар зохицуулах.

Нэгдүгээр хувилбарын хувьд Хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг боловсруулж, батлах замаар хөрөнгө оруулагчдад тулгарч буй асуудал болох тогтворгүй бөгөөд ойлгомжгүй байдал, хөрөнгө оруулалтын харилцаанд оролцож буй төрийн байгууллагуудын чиг үүргийн давхардал болон чиг үүрэг тусгагдаагүй байдал, хөрөнгө оруулагчдын Монгол Улсад хөрөнгө оруулах санал, уриалгад үл итгэх, болгоомжлох хандлагыг бүрэн арилгах боломжийг олгоно.

Хоёрдугаар хувилбар нь захиргааны шийдвэр буюу захиргааны акт захиргааны хэм хэмжээний акт гаргах замаар дээр дурдсан асуудлаас зарим асуудлыг шийдвэрлэх боломж олгохоор байна. Тухайлбал, одоо хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж буй Хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 9.4 дэх хэсэгт заасны дагуу хөрөнгө оруулалтын асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүний тушаалаар хөрөнгө оруулагчдын эрх ашгийг хамгаалах үйл ажиллагааны журмыг баталж, тус журам заасны дагуу хөрөнгө оруулагчдыг эрх ашиг зөрчигдсөн зарим нэг тохиолдлыг шийдвэрлэж болох талтай байна.

Дээрх хоёр хувилбар нь судалгаагаар дэвшүүлсэн зорилгод тодорхой хэмжээгээр хүрэх боломжтой гэж үзэж тус хоёр хувилбарын үр нөлөөг зорилгод хүрэх байдал болон зардал, үр өгөөжийн харьцаагаар харьцуулан авч үзье.

Хувилбар 1. Томьёолол

“Хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл боловсруулах замаар хөрөнгө оруулалтын эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох.”

Зорилгод хүрэх байдал:

Асуудлыг шийдвэрлэх зорилт нь хөрөнгө оруулалтын хууль тогтоомжийн уялдаа холбоогүй, зарим зохицуулалт нь практикт хэрэгжих боломжгүй байдал, үүнээс үүдэн хөрөнгө оруулагчдын эрх ашиг зөрчигдөж, Монгол Улсад хөрөнгө оруулах сонирхол багасаж буй нөхцөл байдлыг Хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг боловсруулж баталснаар арилгах явдал юм.

Хувилбар 1-ийн хувьд хуулийн төслийг боловсруулж, батлах замаар зорилгод бүрэн хүрэх боломжтой хувилбар гэж үзэж байна. Учир нь Хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг боловсруулж, баталж тулгарч буй асуудлыг зохицуулах нь дараах ач холбогдолтой байна.

1. Хөрөнгө оруулалтын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага, төрийн захиргааны төв байгууллагын төвлөрсөн эрх үүргийг зааглаж, хөрөнгө оруулалтын асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага, бодлого төлөвлөлт, хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг улс, салбар, салбар хооронд болон бүс, орон нутгийн түвшинд уялдуулан зохицуулах үндсэн чиг үүргээ хэрэгжүүлэх боломж бүрдэнэ;

2. Хөрөнгө оруулалт татахад тулгардаг тодорхойгүй, таагүй нөхцөл байдал, ач холбогдолгүй шаардлагууд арилж, хөрөнгө оруулалтын таатай орчин бүрдэх, гадаадын шууд хөрөнгө оруулалтыг татах, дахин хөрөнгө оруулалтыг идэвхжүүлэх нөхцөл бүрдэнэ;

3. Хөрөнгө оруулалтын үр өгөөж нэмэгдэж, эдийн засгийг сэргээх, Монгол Улсын тогтвортой хөгжлийг хангах, хөгжлийн бодлого хэрэгжиж, дэмжлэг үзүүлэх нөхцөл бүрдэнэ;

4. Хөрөнгө оруулагчийн хууль ёсны эрх, ашиг сонирхлыг хамгаалах үр дүнтэй механизм бүрдэж, хөрөнгө оруулалтын чиглэлээр дэмжлэг, үйлчилгээ үзүүлэх, хөрөнгө оруулалтыг тогтвортой нэмэгдүүлэх боломж бүрдэнэ;

5. Хөрөнгө оруулалт эрэлхийлсэн, санхүүгийн эх үүсвэр шийдвэрлэгдээгүй төслүүдийг сонгон шалгаруулж, төслийн нэгдсэн мэдээллийн сан үүсгэх, төслийн бэлэн байдлыг хангаж, чадавхжуулах үйл ажиллагааг цогц байдлаар хэрэгжинэ;

6. Хөрөнгө оруулагчдад хөрөнгө оруулалтын төлөвлөлт хийх, хөрөнгө оруулалтын үйл ажиллагаанд дэмжлэг үйлчилгээ үзүүлэх төрийн үйлчилгээний чанар сайжирна.

Зардал, үр өгөөжийн харьцаа:

Дээрх байдлаар Хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл боловсруулах тохиолдолд Монгол Улсад хөрөнгө оруулалт хийх сонирхолтой хөрөнгө оруулагчдын тоо нэмэгдэх ач холбогдолтой байна. Харин зардлын хувьд хөрөнгө оруулалтын асуудал эрхэлсэн төрийн байгууллага шинээр үүсэх, орон тоо нэмэх шаардлага үүсэхгүй тул улсын төсвөөс нэмэлт зардал гарахааргүй байна.

Иймд хуулийн төсөл батлагдсан гарснаар Монгол Улсын эдийн засагт эерэг нөлөөлөл үзүүлэх ба нэмэлт зардал гарахааргүй байгаа тул зардал, үр өгөөжийн харьцааны хувьд Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах хувилбар нь илүү өгөөжтэй байна.

Хувилбар 2. Томьёолол

“Хөрөнгө оруулалтын харилцаанд тулгамдаж буй асуудлыг захиргааны шийдвэр буюу захиргааны хэм хэмжээний акт гаргах замаар зохицуулах.”

Зорилгод хүрэх байдал:

Энэхүү хувилбарын хувьд өмнөх хувилбартай харьцуулбал захиргааны шийдвэр буюу захиргааны акт, захиргааны хэм хэмжээний акт гаргах замаар тулгарч буй зарим саад бэрхшээлийг зохицуулах гэдгээрээ ялгаатай байна.

Захиргааны акт гэдэг нь Захиргааны ерөнхий хуульд заасны дагуу захиргааны байгууллагаас тодорхой нэг тохиолдлыг зохицуулахаар нийтийн эрх зүйн хүрээнд гадагш чиглэсэн, эрх зүйн шууд үр дагавар бий болгосон амаар, бичгээр гаргасан захирамжилсан шийдвэр болон үйл ажиллагааг ойлгодог. Захиргааны актаар хөрөнгө оруулагчдад тулгарч буй тодорхой нэг тохиолдлыг буюу явцуу хүрээнд шийдвэрлэх боломжтой. Харин захиргааны хэм хэмжээний тухайд заавал нийтээр дагаж мөрдөгддөг хэм хэмжээ байх хэдий ч хуулиар эрх олгогдсон хүрээнд л тулгарч буй асуудлыг шийдвэрлэх боломжтой. Бидэнд тулгарч буй асуудлын хүрээнд хууль эрх зүйн тодорхой бус бөгөөд зорилгодоо хүрч чадаагүй, зарим зохицуулалт тусгагдаагүй зэрэг нөхцөл байдал хамаарч байгаа болно. Иймд захиргааны шийдвэр буюу захиргааны акт, захиргааны хэм хэмжээний акт гаргах замаар асуудлыг бүрэн шийдвэрлэх боломжгүй үлдэх сул талтай байна.

Зардал, үр өгөөжийн харьцаа:

Зардлын хувьд өмнөх хувилбартай адил хэдий ч өмнө дурдсанаар үр, өгөөж муутай байна.

Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах хувилбар нь бага зардлаар өндөр үр дүнд хүрэхээр байна.

ДӨРӨВ. ЗОХИЦУУЛАЛТЫН ХУВИЛБАРУУДЫН ҮР НӨЛӨӨГ ТАНДАН СУДАЛСАН БАЙДАЛ

Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах хувилбарын үр нөлөөг Аргачлалын 6-д заасны дагуу тандан судлалаа.

1.Хүний эрхэд үзүүлэх үр нөлөө

Үзүүлэх үр нөлөө	Холбогдох асуулт	Хариулт		Тайлбар
1.Хүний эрхийн суурь зарчмуудад нийцэж байгаа эсэх	1.1.Ялгаварлан гадуурхахгүй ба тэгш байх			
	1.1.1.Ялгаварлан гадуурхахыг хориглох эсэх	Тийм	Үгүй	Хүний эрхтэй холбоотой болон хүнийг эрхийг зөрчих магадлалтай зохицуулалт байхгүй болно.
	1.1.2.Ялгаварлан гадуурхсан буюу аль нэг бүлэгт давуу байдал үүсгэх эсэх	Тийм	Үгүй	
	1.1.3.Тодорхой эмзэг бүлгийн нөхцөл байдлыг сайжруулах зорилгоор авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээ бол олон улсын болон үндэсний хууль тогтоомжид заасан хүний эрхийн хэм хэмжээтэй нийцэж байгаа эсэх	Тийм	Үгүй	
	1.2.Оролцоог хангах			
	1.2.1.Зохицуулалтын хувилбарыг сонгохдоо оролцоог хангасан эсэх, ялангуяа эмзэг бүлэг, цөөнхийн оролцох боломжийг бүрдүүлсэн эсэх	Тийм	Үгүй	Төрөөс хүний эрх, эрх чөлөөг хангахуйц эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн болон бусад баталгааг хангах нөхцөлийг нэмэгдүүлэхэд дэмжсэн зохицуулалт хийнэ.
1.2.2.Зохицуулалтыг бий болгосноор эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь хөндөгдөж байгаа, эсхүл хөндөгдөж болзошгүй иргэдийг тодорхойлсон эсэх	Тийм	Үгүй	Төрөөс хүний эрх, эрх чөлөөг хангахуйц эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн болон бусад баталгааг	

				хангах нөхцөлийг нэмэгдүүлэхэд дэмжсэн зохицуулалт хийнэ.
	1.3.Хууль дээдлэх зарчим ба сайн засаглал, хариуцлага			
	1.3.1.Зохицуулалтыг бий болгосноор хүний эрхийг хөхиүлэн дэмжих, хангах, хамгаалах явцад ахиц дэвшил гарах эсэх	Тийм	Үгүй	Төрөөс хүний эрх, эрх чөлөөг хангахуйц эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн болон бусад баталгааг хангах нөхцөлийг нэмэгдүүлэхэд дэмжсэн зохицуулалт хийнэ.
	1.3.2.Зохицуулалтын хувилбар нь хүний эрхийн Монгол Улсын олон улсын гэрээ, хүний эрхийг хамгаалах механизмын талаар НҮБ-аас өгсөн зөвлөмжид нийцэж байгаа эсэх	Тийм	Үгүй	Тийм зохицуулалт хийгдэхгүй.
	1.3.3.Хүний эрхийг зөрчигчдөд хүлээлгэх хариуцлагыг тусгах эсэх	Тийм	Үгүй	Тийм зохицуулалт хийгдэхгүй.
2.Хүний эрхийг хязгаарласан зохицуулалт агуулсан эсэх	2.1.Зохицуулалт нь хүний эрхийг хязгаарлах тохиолдолд энэ нь хууль ёсны ашиг сонирхолд нийцсэн эсэх	Тийм	Үгүй	Хүний эрхийг хязгаарласан зохицуулалт хийгдэхгүй.
	2.2.Хязгаарлалт тогтоох нь зайлшгүй эсэх	Тийм	Үгүй	Хүний эрхийг хязгаарласан зохицуулалт хийгдэхгүй.
3.Эрх агуулагч	3.1.Зохицуулалтын хувилбарт хамаарах бүлгүүд буюу эрх агуулагчдыг тодорхойлсон эсэх	Тийм	Үгүй	
	3.2.Эрх агуулагчдыг эмзэг байдлаар нь ялгаж тодорхойлсон эсэх	Тийм	Үгүй	Эрх зүйн зохицуулалт нь холбогдох бүлэг, эрх агуулагчдад эрх тэгш үйлчлэх тул тусгайлсан зохицуулалт шаардлагагүй.
	3.3.Зохицуулалтын хувилбар нь энэхүү эмзэг бүлгийн нөхцөл байдлыг харгалзан үзэж, тэдний эмзэг байдлыг дээрдүүлэхэд чиглэсэн эсэх	Тийм	Үгүй	Тусгайлсан зохицуулалт шаардлагагүй.

	3.4.Эрх агуулагчдын, ялангуяа эмзэг бүлгийн ялгаатай хэрэгцээг тооцсон мэдрэмжтэй зохицуулалтыг тусгах эсэх (хөгжлийн бэрхшээлтэй, үндэстний цөөнх, хэлний цөөнх, гагцхүү эдгээрээр хязгаарлахгүй)	Тийм	Үгүй	Тусгайлсан зохицуулалт шаардлагагүй.
4.Үүрэг хүлээгч	4.1.Үүрэг хүлээгчдийг тодорхойлсон эсэх	Тийм	Үгүй	Ялгаатай тусгах зохицуулалт байхгүй.
5.Жендерийн эрх тэгш байдлыг хангах тухай хуульд нийцүүлсэн эсэх	5.1.Жендерийн үзэл баримтлалыг тусгасан эсэх	Тийм	Үгүй	Ялгаатай тусгах зохицуулалт байхгүй.
	5.2.Эрэгтэй, эмэгтэй хүний тэгш эрх, тэгш боломж, тэгш хандлагын баталгааг бүрдүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	

2. Эдийн засагт үзүүлэх үр нөлөө

Үзүүлэх үр нөлөө	Холбогдох асуулт	Хариулт		Тайлбар
1.Дэлхийн зах зээл дээр өрсөлдөх чадвар	1.1.Дотоодын аж ахуйн нэгж болон гадаадын хөрөнгө оруулалттай аж ахуйн нэгж хоорондын өрсөлдөөнд нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Дотоодын хөрөнгө оруулалттай аж ахуйн нэгжийн өрсөлдөх чадвар нэмэгдэнэ
	1.2.Хил дамнасан хөрөнгө оруулалтын шилжилт хөдөлгөөнд нөлөө үзүүлэх эсэх (эдийн засгийн байршил өөрчлөгдөхийг оролцуулан)	Тийм	Үгүй	
	1.3.Дэлхийн зах зээл дээрх таагүй нөлөөллийг монголын зах зээлд орж ирэхээс хамгаалахад нөлөөлж чадах эсэх	Тийм	Үгүй	
2.Дотоодын зах зээлийн өрсөлдөх чадвар болон тогтвортой байдал	2.1.Хэрэглэгчдийн шийдвэр гаргах боломжийг бууруулах эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй.
	2.2.Хязгаарлагдмал өрсөлдөөний улмаас үнийн хөөргөдлийг бий болгох эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй.
	2.3.Зах зээлд шинээр орж ирж байгаа аж ахуйн нэгжид бэрхшээл, хүндрэл бий болгох эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй.
	2.4.Зах зээлд шинээр монополыг бий болгох эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй.

3.Аж ахуйн нэгжийн үйлдвэрлэлийн болон захиргааны зардал	3.1.Зохицуулалтын хувилбарыг хэрэгжүүлснээр аж ахуйн нэгжид шинээр зардал үүсэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй.
	3.2.Санхүүжилтийн эх үүсвэр олж авахад нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Эерэг нөлөөлөл үзүүлнэ.
	3.3.Зах зээлээс тодорхой бараа бүтээгдэхүүнийг худалдан авахад хүргэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй.
	3.4.Бараа бүтээгдэхүүний борлуулалтад ямар нэг хязгаарлалт, эсхүл хориг тавих эсэх	Тийм	Үгүй	Эерэг нөлөөлөл үзүүлнэ.
	3.5.Аж ахуйн нэгжийг үйл ажиллагаагаа зогсооход хүргэх эсэх	Тийм	Үгүй	Эерэг нөлөөлөл үзүүлнэ.
4.Мэдээлэх үүргийн улмаас үүсэж байгаа захиргааны зардлын ачаалал	4.1.Хуулийн этгээдэд захиргааны шинж чанартай нэмэлт зардал (Тухайлбал, мэдээлэх, тайлан гаргах г.м) бий болгох эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй. Одоо байгаа зохицуулалтыг сайжруулж, тодорхой болгож өгнө.
5.Өмчлөх эрх	5.1.Өмчлөх эрхийг (үл хөдлөх, хөдлөх эд хөрөнгө, эдийн бус баялаг зэргийг) хөндсөн зохицуулалт бий болох эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй.
	5.2.Өмчлөх эрх олж авах, шилжүүлэх болон хэрэгжүүлэхэд хязгаарлалт бий болгох эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй.
	5.3.Оюуны өмчийн (патент, барааны тэмдэг, зохиогчийн эрх зэрэг) эрхийг хөндсөн зохицуулалт бий болгох эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй.
6.Инновац болон судалгаа шинжилгээ	6.1.Судалгаа шинжилгээ, нээлт хийх, шинэ бүтээл гаргах асуудлыг дэмжих эсэх	Тийм	Үгүй	Хөрөнгө оруулалтын нэмэгдүүлснээр, тус асуудлыг дэмжихэд шууд бусаар эерэг нөлөөлөл үзүүлнэ.
	6.2.Үйлдвэрлэлийн шинэ технологи болон шинэ бүтээгдэхүүн нэвтрүүлэх, дэлгэрүүлэхийг илүү хялбар болгох эсэх	Тийм	Үгүй	
7.Хэрэглэгч болон гэр бүлийн төсөв	7.1.Хэрэглээний үнийн түвшинд нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй.
	7.2.Хэрэглэгчдийн хувьд дотоодын зах зээлийг ашиглах боломж олгох эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй.
	7.3.Хэрэглэгчдийн эрх ашигт нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй.

	7.4.Хувь хүний/гэр бүлийн санхүүгийн байдалд (шууд буюу урт хугацааны туршид) нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй.
8.Тодорхой бүс нутаг, салбарууд	8.1.Тодорхой бүс нутагт буюу тодорхой нэг чиглэлд ажлын байрыг шинээр бий болгох эсэх	Тийм	Үгүй	Хөрөнгө оруулалт нэмэгдсэнээр орон нутгийн иргэдийг ажлын байраар хангах нөхцөл бүрдэнэ.
	8.2.Тодорхой бүс нутагт буюу тодорхой нэг чиглэлд ажлын байр багасгах чиглэлээр нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй.
	8.3.Жижиг, дунд үйлдвэр, эсхүл аль нэг салбарт нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Орон нутгийн жижиг, дунд үйлдвэрлэл эрхлэгчдэд эерэг нөлөөлөл үзүүлнэ.
9.Төрийн захиргааны байгууллага	9.1.Улсын төсөвт нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Улсын төсөвт эергээр нөлөөлнө.
	9.2.Шинээр төрийн байгууллага байгуулах, эсхүл төрийн байгууллагад бүтцийн өөрчлөлт хийх шаардлага тавигдах эсэх	Тийм	Үгүй	Шинээр байгууллага байгуулахгүй.
	9.3.Төрийн байгууллагад захиргааны шинэ чиг үүрэг бий болгох эсэх	Тийм	Үгүй	Хөрөнгө оруулалтыг дэмжих чиглэлээр чиг үүргийг тодорхой болгоно.
10.Макро эдийн засгийн хүрээнд	10.1.Эдийн засгийн өсөлт болон ажил эрхлэлтийн байдалд нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Тус асуудалд эерэг нөлөөлөл үзүүлнэ.
	10.2.Хөрөнгө оруулалтын нөхцөлийг сайжруулах, зах зээлийн тогтвортой хөгжлийг дэмжих эсэх	Тийм	Үгүй	Хөрөнгө оруулагчдын татах нөхцөл бүрдэнэ.
	10.3.Инфляц нэмэгдэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй.
11.Олон улсын харилцаа	11.1.Монгол Улсын олон улсын гэрээтэй нийцэж байгаа эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй. Олон улсын байгууллагаас өгсөн зөвлөмжид нийцсэн.

3. Нийгэмд үзүүлэх нөлөө

Үзүүлэх үр нөлөө	Холбогдох асуулт	Хариулт		Тайлбар
1.Ажил эрхлэлтийн байдал, хөдөлмөрийн зах зээл	1.1.Шинээр ажлын байр бий болох эсэх	Тийм	Үгүй	Хөрөнгө оруулалт нэмэгдэж, ажлын байр нэмэгдэх боломжтой.
	1.2.Шууд болон шууд бусаар ажлын байрны цомхотгол бий болгох эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй.
	1.3.Тодорхой ажил мэргэжлийн хүмүүс болон хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчдэд нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Эерэг нөлөөлөл үзүүлнэ.
	1.4.Тодорхой насны хүмүүсийн ажил эрхлэлтийн байдалд нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй.
2.Ажлын стандарт, хөдөлмөрлөх эрх	2.1.Ажлын чанар, стандартад нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Эерэг нөлөөлөл үзүүлнэ.
	2.2.Ажилчдын эрүүл мэнд, хөдөлмөрийн аюулгүй байдалд нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	
	2.3.Ажилчдын эрх, үүрэгт шууд болон шууд бусаар нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй.
	2.4.Шинээр ажлын стандарт гаргах эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй.
	2.5.Ажлын байранд технологийн шинэчлэлийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдсон өөрчлөлт бий болгох эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй.
3.Нийгмийн тодорхой бүлгийг хамгаалах асуудал	3.1.Шууд болон шууд бусаар тэгш бус байдал үүсгэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй.
	3.2.Тодорхой бүлэг болон хүмүүст сөрөг нөлөө үзүүлэх эсэх. Тухайлбал, эмзэг бүлэг, хөгжлийн бэршээлтэй иргэд, ажилгүй иргэд, үндэстний цөөнхөд гэх мэт	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй.
	3.3.Гадаадын иргэдэд илэрхий нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй.
4.Төрийн удирдлага, сайн засаглал, шүүх эрх мэдэл, хэвлэл мэдээлэл, ёс суртахуун	4.1.Засаглалын харилцаанд оролцогчдод нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй.
	4.2.Төрийн байгууллагуудын үүрэг, үйл ажиллагаанд нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Төрийн байгууллагуудын чиг үүргийг тодорхой болгож өгснөөр үйл ажиллагааны уялдаа холбоо сайжирч, хамтран ажиллах нөхцөлийг нэмэгдүүлнэ.

	4.3.Төрийн захиргааны албан хаагчдын эрх, үүрэг, харилцаанд нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Төрийн байгууллагуудын чиг үүргийг тодорхой болгосноор төрийн захиргааны албан хаагчдын эрх үүрэгт тодорхой өөрчлөлт орж болно.
	4.4.Иргэдийн шүүхэд хандах, асуудлаа шийдвэрлүүлэх эрхэд нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Шүүхэд хандан шийдвэрлүүлэх эрхийг баталгаажуулахад эергээр нөлөөлнө.
	4.5.Улс төрийн нам, төрийн бус байгууллагын үйл ажиллагаанд нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй.
5.Нийтийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдал	5.1.Хувь хүн/нийт хүн амын дундаж наслалт, өвчлөлт, нас баралтын байдалд нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй.
	5.2.Зохицуулалтын хувилбарын улмаас үүсэх дуу чимээ, агаар, хөрсний чанарын өөрчлөлт хүн амын эрүүл мэндэд сөрөг нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй.
	5.3.Хүмүүсийн амьдралын хэв маяг (хооллолт, хөдөлгөөн, архи, тамхины хэрэглээ)-т нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй.
6.Нийгмийн хамгаалал, эрүүл мэнд, боловсролын систем	6.1.Нийгмийн үйлчилгээний чанар, хүртээмжид нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй.
	6.2.Ажилчдын боловсрол, шилжилт хөдөлгөөнд нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй.
	6.3.Иргэдийн боловсрол (төрийн болон хувийн хэвшлийн боловсролын байгууллага) олох, мэргэжил эзэмших, давтан сургалтад хамрагдахад сөрөг нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй.
	6.4.Нийгмийн болон эрүүл мэндийн үйлчилгээ авахад сөрөг нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй.
	6.5.Их, дээд сургуулиудын үйл ажиллагаа, өөрийн удирдлагад нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй.

7.Гэмт хэрэг, нийгмийн аюулгүй байдал	7.1.Нийгмийн аюулгүй байдал, гэмт хэргийн нөхцөл байдалд нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй.
	7.2.Хуулийг албадан хэрэгжүүлэхэд нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй.
	7.3.Гэмт хэргийн илрүүлэлтэд нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй.
	7.4.Гэмт хэргийн хохирогчид, гэрчийн эрхэд сөрөг нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй.
8.Соёл	8.1.Соёлын өвийг хамгаалахад нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй.
	8.2.Хэл, соёлын ялгаатай байдал бий болгох эсэх, эсхүл уг ялгаатай байдалд нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй.
	8.3.Иргэдийн түүх, соёлоо хамгаалах оролцоонд нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй.

4. Байгаль орчинд үзүүлэх үр нөлөө

Үзүүлэх үр нөлөө	Холбогдох асуулт	Хариулт		Тайлбар
1.Агаар	1.1.Зохицуулалтын хувилбарын үр дүнд агаарын бохирдлыг нэмэгдүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөл үзүүлэхгүй.
2.Зам тээвэр, түлш, эрчим хүч	2.1.Тээврийн хэрэгслийн түлшний хэрэглээг нэмэгдүүлэх/бууруулах эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөл үзүүлэхгүй.
	2.2.Эрчим хүчний хэрэглээг нэмэгдүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөл үзүүлэхгүй.
	2.3.Эрчим хүчний үйлдвэрлэлд нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөл үзүүлэхгүй.
	2.4.Тээврийн хэрэгслийн агаарын бохирдлыг нэмэгдүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөл үзүүлэхгүй.
3.Ан амьтан, ургамлыг хамгаалах	3.1.Ан амьтны тоо хэмжээг бууруулах эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөл үзүүлэхгүй.
	3.2.Ховордсон болон нэн ховор амьтан, ургамалд сөргөөр нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	
	3.3.Ан амьтдын нүүдэл, суурьшилд сөргөөр нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	
	3.4.Тусгай хамгаалалттай газар нутагт сөргөөр нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	

4.Усны нөөц	4.1.Газрын дээрх ус болон гүний ус, цэвэр усны нөөцөд сөргөөр нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй
	4.2.Усны бохирдлыг нэмэгдүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй
	4.3.Ундны усны чанарт нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй
5.Хөрсний бохирдол	5.1.Хөрсний бохирдолтод нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй
	5.2.Хөрсийг эвдэх, ашиглагдсан талбайн хэмжээг нэмэгдүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй
6.Газрын ашиглалт	6.1.Ашиглагдаагүй байсан газрыг ашиглах эсэх	Тийм	Үгүй
	6.2.Газрын зориулалтыг өөрчлөх эсэх	Тийм	Үгүй
	6.3.Экологийн зориулалтаар хамгаалагдсан газрын зориулалтыг өөрчлөх эсэх	Тийм	Үгүй
7.Нөхөн сэргээгдэх/нөхөн сэргээгдэхгүй байгалийн баялаг	7.1.Нөхөн сэргээгдэх байгалийн баялгийг өөрөө нөхөн сэргээгдэх чадавхыг нь алдагдуулахгүйгээр зохистой ашиглах эсэх	Тийм	Үгүй
	7.2.Нөхөн сэргээгдэхгүй байгалийн баялгийн ашиглалт нэмэгдэх эсэх	Тийм	Үгүй

ТАВ. ЗОХИЦУУЛАЛТЫН ХУВИЛБАРУУДЫГ ХАРЬЦУУЛСАН ДҮГНЭЛТ

	Зохицуулалтын хувилбарууд	Хувилбар 1. “Хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл боловсруулах замаар Хөрөнгө оруулалтын эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох.”	Хувилбар 2. “Хөрөнгө оруулалтын харилцаанд тулгамдаж буй асуудлыг захиргааны шийдвэр буюу захиргааны хэм хэмжээний акт гаргах замаар зохицуулах.”
Шалгуур үзүүлэлт	Зорилгод хүрэх байдал	Тус хувилбарын хувьд: - Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Тавдугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт “Монгол Улс дэлхийн эдийн засгийн хөгжлийн түгээмэл хандлага, өөрийн орны өвөрмөц онцлогт нийцсэн олон хэвшил бүхий эдийн засагтай байна” гэж, мөн зүйлийн 4 дэх хэсэгт “Төр нь	Тус хувилбарын хувьд захиргааны хэм хэмжээний акт буюу захиргааны шийдвэрээр тус хөрөнгө оруулалтын орчныг сайжруулахад чиглэсэн асуудлыг цогцоор шийдвэрлэх боломжгүй тул уг зорилгод бүрэн нийцэхгүй байна.

	<p>үндэсний эдийн засгийн аюулгүй байдал, аж ахуйн бүх хэвшлийн болон хүн амын нийгмийн хөгжлийг хангах зорилгод нийцүүлэн эдийн засгийг зохицуулна” гэж заасан төрийн үүрэгтэй холбоотой;</p> <p>-Хөрөнгө оруулалт татахад, хөрөнгө оруулагчдын эрх ашгийг хангах, хамгаалахтай холбоотой зохицуулалтууд нь Хөрөнгө оруулалтын тухай хуулиар баталгааждаг.</p>	
Хүний эрх, эдийн засаг, нийгэм, байгаль орчинд үзүүлэх үр нөлөө	Хөрөнгө оруулагчдын эрх, эдийн засаг, нийгэм, байгаль орчинд эерэг нөлөө үзүүлнэ. Гэхдээ хувилбар 2-оос тухайн хувилбар нь илүү эерэг үр нөлөөг үзүүлж байна. Тухайлбал, хөрөнгө оруулалтын орчныг боловсронгуй болгоход чиглэсэн зарчмын өөрчлөлтүүдийг хуулийн төсөлд тусгаснаар захиргааны хэм хэмжээний акт гаргах замаар шийдвэрлэх боломжгүй асуудлыг бүрэн шийдвэрлэнэ.	Хөрөнгө оруулагчдын эрх, эдийн засаг, нийгэм, байгаль орчинд эерэг нөлөө үзүүлнэ.
Зардал, үр өгөөжийн харьцаа	Хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг баталснаар төрийн байгууллагуудад шинээр зардал үүсгэхгүй ба үр өгөөжийн харьцааны хувьд үр өгөөж нь илүү байхаар байна.	Зардлын хувьд өмнөх хувилбартай ижил үр дагавартай хэдий ч өмнө дурдсанаар үр, өгөөж муутай байна.
Хууль тогтоомжтой нийцэж байгаа эсэх	Хууль тогтоомжтой нийцэж байна. Тухайлбал, УИХ-ын 2020 оны 52 дугаар тогтоолоор баталсан “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын Зорилго 4-т “Эдийн засгийн	Тус хувилбарыг сонгосон тохиолдолд хууль тогтоомжтой нийцүүлэн захиргааны шийдвэр гаргах боломжтой.

		<p>тогтвортой өсөлт иргэн бүрдээ хүрсэн, дундаж давхарга зонхилсон, ядуурал эрс буурсан, эдийн засгийн хөгжлийн бодлогын суурийг бүрдүүлж, дотоод хэрэгцээгээ өөрсдөө хангадаг, экспорт эрчимжсэн, хөрөнгө оруулалт, хуримтлалын чадавхаа бүрдүүлсэн, олон тулгуурт эдийн засагтай улс болно”, уг зорилгыг хэрэгжүүлэх I үе шат (2021-2030)-нд “1.гадаадын хөрөнгө оруулалтыг дэмжих нөхцөл бүрдсэн байна”, “Хөрөнгө оруулалтын таатай орчныг бүрдүүлж, төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийг хөгжүүлсэн байна”, мөн ““Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын хүрээнд 2021-2030 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа”-ны 4.3.12-т “Гадаадын хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлж, зохицуулалтын орчныг сайжруулна” гэж тус тус тусгагдсан байна.</p>	
Тухайн зохицуулалтаар эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь хөндөгдөх этгээдийг тогтоох	Хөрөнгө оруулалтын харилцаанд оролцож буй гадаад, дотоодын хөрөнгөөр оруулагч, гадаадын хөрөнгө оруулалттай аж ахуйн нэгж.	Хөрөнгө оруулалтын харилцаанд оролцож буй гадаад, дотоодын хөрөнгөөр оруулагч, гадаадын хөрөнгө оруулалттай аж ахуйн нэгж.	

Дээрх судалгаанд үндэслэн тухайн хоёр хувилбарын эерэг болон сөрөг талыг харьцуулан дүгнэлээ.

Гарч болох эерэг үр дүн

Зорилгод хүрэх байдал шалгуур үзүүлэлт, зардал, үр өгөөжийн харьцаа шалгуур үзүүлэлт, хууль тогтоомжтой нийцэж байгаа эсэх шалгуур үзүүлэлт, хүний эрхэд үзүүлэх үр нөлөө гэх шалгуур үзүүлэлтийн хувьд хувилбар 1 нь хувилбар 2-оос эерэг үр дүнг үзүүлж байгаа нь харагдаж байна. Тухайлбал, хувилбар 1-ийг

сонгосон тохиолдолд зохицуулалтын агуулга, шаардлага, нийгэмд үзүүлэх нөлөөний хувьд илүү байна.

Гарч болох сөрөг үр дагавар

Гарч болох сөрөг үр дагаврын хувьд хувилбар 2 нь хувилбар 1-ээс сөрөг үр дагавар ихтэй болох нь дээрх хүснэгтээр тодорхойлогдож байна.

ЗУРГАА. ОЛОН УЛСЫН БОЛОН БУСАД УЛСЫН ХУУЛЬ ЭРХ ЗҮЙН ЗОХИЦУУЛАЛТТАЙ ХАРЬЦУУЛСАН БАЙДАЛ

Дээр дурдсанчлан хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх, улмаар эдийн засгийн өсөлтөд дэмжлэг үзүүлэхийн тулд одоо хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж буй хуулийг сайжруулах, олон улсын тэргүүн туршлагаас судлах, олон улсын байгууллагуудын зөвлөмж, саналыг харгалзах, Хөрөнгө оруулалтын хуульд зарим шаардлагатай өөрчлөлтийг оруулах хэрэгцээ, шаардлага байна. Тухайлбал дэлхийн бусад орны хөрөнгө оруулалтын орчныг судалж үзэн, одоогийн тулгамдаж байгаа асуудлуудыг дэлхийн жишигтэй харьцуулж хэрхэн шийдвэрлэсэн сайн туршлагаас суралцах шаардлагатай байна.

Энэхүү харьцуулсан судалгаанд Азийн хөгжиж буй орнуудын төлөөлөл болгон Бүгд Найрамдах Солонгос Улс (БНСУ), Бүгд Найрамдах Вьетнам Улс (БНВУ), хуучин социалист системийн орнуудаас төлөөлүүлэн Бүгд Найрамдах Чех Улс (БНЧУ) болон Зүүн хойд Азийн бүсэд байрлах Бүгд Найрамдах Казахстан Улс (БНКУ), уул уурхай олборлох салбарт түшиглэн хөрөнгө оруулалтыг татах сайн жишээ болсон Бүгд Найрамдах Чили Улсын хөрөнгө оруулалтын бодлого, хууль тогтоомжийн талаар орууллаа.

БНСУ, БНВУ, БНЧУ, БНКУ болон Чили улсуудын туршлагаас үзэхэд хөрөнгө оруулалтын орчин, хууль эрх зүй батлагдсан хугацаанаас хойш тогтвортой хэрэгжиж байна.

Төрийн эрх бүхий байгууллага:

Дээрх бүх улсад хөрөнгө оруулагчид дэмжлэг үзүүлэх, бизнесийг хөхиүлэн дэмжих бие даасан агентлаг байгуулагдаж, бүтцийн хувьд өөрчлөлтгүй, тогтвортой үйл ажиллагаа явуулах нь хөрөнгө оруулагчдын итгэлийг нэмэгдүүлэх оновчтой хэлбэрт тооцогдож байна. Агентлагууд нь шаардлагатай нөхцөлд өөрийн хэрэгжилт, практик туршлага, төр болон хөрөнгө оруулагчдад тулгамдаж байгаа хүндрэл бэрхшээлд үндэслэн хууль тогтоомжийн болон холбогдох дүрэм, журам зэрэг зохицуулалтад өөрчлөлт оруулах санал зөвлөмжийг боловсруулах нийтлэг эрх ба үүрэгтэй.

Чили улсын тухайд Хөрөнгө оруулагчдыг дэмжих чиг үүрэгтэй агентлагаас гадна Ерөнхийлөгчид стратегийн бодлогын зөвлөгөө өгөх сайд нарын зөвлөл хөрөнгө оруулалтын асуудлыг давхар хариуцан ажилладаг. Мөн БНСУ-ын тухайд Худалдаа, хөрөнгө оруулалт хариуцсан дэд сайд, газрын дарга нар хөрөнгө

оруулагч гадаадын компаниудын удирдлагууд, Худалдаа, аж үйлдвэрийн танхимын гишүүд, худалдаа, эдийн засгийн асуудал эрхэлсэн ажилтнуудтай тогтмол уулзаж, санал солилцдог байна.

Бодлогын дэмжлэг:

БНСУ, БНВУ, БНЧУ, БНКУ болон Чили улсын Засгийн газраас гадаадын хөрөнгө оруулалтыг эх орондоо татах чиглэлээр дараах байр суурьтай байдаг. Үүнд:

- Хууль эрх зүйн орчныг тогтвортой байлгах;
- Нэг цэгт иж бүрэн шийдлийн системийг бүрдүүлэх;
- Зөвшөөрөл олгох процесс, дамжлагыг хялбаршуулах, автоматжуулан хүнээс хамаарлыг бууруулах;
- Хөрөнгө оруулагчдаас төслийн хэрэгжилт дээр нь шаарддаг олон тооны шаардлагуудыг бууруулах;
- Хөрөнгө оруулагч газар болон үл хөдлөх хөрөнгө худалдан авах, эзэмших, бизнесийн зорилгоор ашиглах бололцоо олгох;
- Өөрийн хөрөнгийг чөлөөтэй ашиглах, гадаад улс руу шилжүүлэх;
- Төрөөс хувийн өмчийн хөрөнгө, орлогыг хураан авахыг хязгаарлан зөвхөн нийтийн зайлшгүй хэрэгцээг харгалзах;
- Хөрөнгө оруулалтын урамшууллыг хоёр чиглэлээр нэмэгдүүлэх, хүрээг нь тэлэх. Үүнд: стратегийн хөрөнгө оруулагч болон энгийн төсөл хэрэгжүүлэхэд ялгамжтай хандаж, тус тусад нь өөр төрлийн хөрөнгө оруулалтын дэмжлэг үзүүлэх;
- Эдийн засгийн өсөлт бий болгох, олон улсад өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлэх, өртөг шингэсэн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, ажлын байрыг олноор бий болгох салбар болон ногоон төсөл, хөтөлбөр, төв суурин газар бус орон нутагт хөрөнгө оруулалт хийхийг түлхүү дэмжих;
- Хөрөнгө оруулалт татах эрх зүйн орчныг ээлтэй болгох, нээлттэй хэлбэрээр зах зээлээс хөрөнгө оруулалт татах нөхцөлийг бүрдүүлэх;
- Холбогдох дүрэм, журмын тоог цөөрүүлэх;

Стратегийн салбар:

Улс бүр стратегийн 5 хүртэлх салбарыг хуульдаа нэрлэж дурдсан, тэдгээр салбарт хийгдэх хөрөнгө оруулалтад төр бодлогын дэмжлэг үзүүлэх чиглэлтэй ба харин үйл ажиллагаа явуулах компаниуд хууль хэрэгжүүлсэн, зөрчилгүй, төлөвлөгөө эсхүл гэрээний хэрэгжилтийг хангасан нөхцөлд төрөөс эдэлж болох хөнгөлөлт, чөлөөлөлт, татварын болон татварын бус дэмжлэгийг хүртэх нөхцөлтэй байна.

Салбарын хязгаарлалт:

Зарим салбарт дотоодын хөрөнгө оруулагч хөрөнгө оруулахад нээлттэй боловч гадаадын хөрөнгө оруулагчид хязгаарлалт тавьсан. Үүнд Казахстан банк, даатгалын салбарт гадаадын хөрөнгийн оролцоог хязгаарлах, банк болон гадаадын

даатгалын компанийн салбарууд үйл ажиллагаа явуулахыг хориглодог ба хөдөө аж ахуйн газрыг гадаадын хуулийн этгээд, хувь хүн эзэмшихийг хязгаарладаг.

Харин Чили, Чех улсад гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хориглосон, хязгаарласан салбар байхгүй. Түүнчлэн гадаадын хөрөнгө оруулагч, дотоодын хөрөнгө оруулагч гэх ялгамж хуульд заагаагүй байна.

Хөрөнгө оруулалтын босго:

Гадаадын хөрөнгө оруулагчдад тавих босго хөрөнгө оруулалтын хэмжээ заасан улс ганцхан БНСУ байна. 1981 онд гадаадын хөрөнгө оруулалтын босго хэмжээг 500,000 воноос 100,000 вон болгож бууруулсан. Хуульд “Хөрөнгө оруулалтын хэмжээ гэдэг нь хувьцааг худалдаж авсан үнийн дүн бөгөөд хоёр болоод түүнээс дээш гадаадын иргэд хамтарсан хөрөнгө оруулалт хийвэл тус тусдаа төлөх хэмжээг (100 сая вон) хэлнэ. Хэрвээ хувьцааны үнэ нь хөрөнгийн хорогдлоос болж унасан ч гадаадын хөрөнгө оруулалттай компанид ямар нэгэн буцаан олголт хийгдээгүй бол хувьцаа авах үед хийсэн хөрөнгө оруулалтын хэмжээг өөрчлөгдөөгүй гэж үзнэ” гэж заажээ. Мөн хөрөнгө оруулалтын босго тогтоож өгөхдөө хөрөнгө оруулалтын олон төрлийн урамшуулал ба дэмжлэгийг үзүүлж байгаа нь Монгол Улсад хэрэгжүүлж буй Хөрөнгө оруулалтын гэрээ, Тогтворжуулах гэрчилгээ олгох нөхцөлтэй ижил түвшинд байна. Хөрөнгө оруулалтын босго нь үндэсний үйлдвэрлэлийг түлхүү дэмжих, гадаадын хөрөнгө оруулалтыг аль болох дотоодын хөрөнгө оруулагчтай хамтрах нөхцөлийг бүрдүүлэх чиглэлтэй, босго дүнгээс хамаарч урамшууллыг нэмэгдүүлдэг нөхцөлтэй байна. Хөрөнгө оруулалтын босгыг зөвхөн дээрх нөхцөлд тогтоож өгсөн нь бусад нөхцөлд хөрөнгө оруулалтыг хязгаарлах нөхцөлөөс сэргийлсэн байна.

БНСУ-ын энэхүү бодлого нь дотоодын аж ахуйн нэгжийг дэмжих, дотоодын үйлдвэрлэгчдийн үйлдвэрлэлийн гарц, нэмүү өртөг, ажлын байр бий болгох зэргийг нэмэгдүүлэх 1981 оноос өмнөх стратегитай шууд холбоотой бөгөөд энэ хугацаанаас өмнө тус улс “Чеболь” буюу үндэсний томоохон корпорацуудаас хамааралтай эдийн засагтай болсон нь стратегийн зорилго, зорилтоор гадаад, дотоодын аль хөрөнгө оруулалтыг түлхүү дэмжихээр тодорхойлсон урт хугацааны бодлого, үйл ажиллагааны чиглэлтэй хамааралтай.

Харин бусад улсад гадаадын хөрөнгө оруулагч хуулийн этгээд байгуулах, хөрөнгө оруулалт хийхэд босго хэмжээ заагаагүй байна.

БНВУ, БНЧУ, БНКУ, Чили улсад гадаадын хөрөнгө оруулалттай аж ахуй нэгж байгуулахад хөрөнгө оруулалтын хэмжээнд заасан дээд, доод босго тавьсан зохицуулалт байхгүй.

Татварын болон бусад дэмжлэг:

Гадаадын шууд хөрөнгө оруулалтын урамшууллыг голдуу татварын хөнгөлөлт хэлбэрээр, бизнесийн үйл ажиллагааг явуулж эхлэхэд олгож байна. Үүнд,

компанийн татвар, орлогын татвар, орон нутгийн татвар /үл хөдлөх хөрөнгийн татвар/ зэргийг хөнгөлдөг байна. Мөн бараа бүтээгдэхүүнийг гаалийн хураамж, нэмүү өртгийн татвараас чөлөөлдөг байна.

Хэрэв гадаадын хөрөнгө оруулалт тодорхой шаардлагыг хангасан тохиолдолд, төв засгийн газар болон орон нутгийн засаг захиргаанаас мөнгөн дэмжлэг үзүүлэх боломж байдаг. Тухайлбал, газар худалдан авах өртөг, түрээсийн төлбөр, ажилтны сургалт, боловсролд зарцуулсан төлбөрт татаас өгөх зэрэг болно.

Дээрх улс орнууд хөнгөлөлт чөлөөлөлтийг эдлүүлэхдээ салбар тус бүр өөр өөр байх ба ихэвчлэн эхний 3 жил татвараас чөлөөлөх, жижиг хот болон алслагдсан дүүрэгт хийгдсэн хөрөнгө оруулалтыг хөнгөлөлт чөлөөлөлт түлхүү хамруулахаар заасан нь нийтлэг байна.

Жижиг хотод бий болгосон барилга, худалдан авсан тоног төхөөрөмж, үл хөдлөх хөрөнгийн нийт өртгийн 20-25 хүртэлх хувийг төрөөс татаас хэлбэрээр олгож болохоор БНСУ-ын хуульд заасан бол Чех улсад Засгийн газраас баталсан салбарт үйлдвэрлэл явуулах, 500,000,000 кроны зардалтай, түүнээс 250,000,000 кроныг тоног төхөөрөмж худалдан авахад зарцуулсан, 500 шинэ ажлын байр бий болгосон төсөлд, технологийн салбарт 200,000,000 кроны үйл ажиллагааны зардалтай, түүнээс 100,000,000 кроныг тоног төхөөрөмж худалдан авахад зарцуулсан, 100 ажлын байр шинээр бий болгох төсөлд, бусад төсөлд урамшуулалт, хөнгөлөлт, чөлөөлөлт хүртэхэд 20 ба түүнээс дээш ажлын байр бий болгосон байх, 3.6-4 сая еврогийн хөрөнгө оруулалт хийсэн бол эхний 10 хүртэлх жилд аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татвараас чөлөөлөх, бэлэн мөнгөний урамшуулал олгож болохоор заасан ба төрөөс авч болох нийт урамшууллын хэмжээг 45.75 сая крон хүртэл буюу нийт зардлын 19 хувь хүртэл байж болохоор заажээ.

БНКУ улсын Засгийн газар уул уурхай, төмөр замын тоног төхөөрөмж, цахилгаан тоног төхөөрөмж, химийн бүтээгдэхүүн, барилга, төмөрлөгийн үйлдвэрлэл, хүнсний үйлдвэрлэлийн сав баглаа боодол, эм, мэдээлэл, харилцаа холбоо, цахилгаан эрчим хүч, салхины болон нарны эрчим хүчний салбарт хөрөнгө оруулалтыг дэмжих тусгай урамшуулалтай. 2009 онд орлогын албан татварыг 30 хувиас 20 хувь, нэмүү өртгийн албан татварыг 16 хувиас 12 хувь болгож тус тус бууруулсан байна.

Хөрөнгө оруулалтын төсөлд буюу төрийн байгууллагаас баталсан тэргүүлэгч салбарт оруулах хөрөнгө оруулалтын 2 сая мөнгөн тэмдэгттэй тэнцэх хэмжээний үйл ажиллагааны зардалтай шинэ, хуучин төсөлд гаргасан хүсэлтийн дагуу мөн тэргүүлэгч хөрөнгө оруулагчид хөрөнгө оруулалтын хөнгөлөлт, чөлөөлөлтийг олгохоор зохицуулагдсан байна.

Хөрөнгө оруулагчаас зөвхөн батлагдсан төлөвлөгөөний дагуу хөрөнгө оруулалтыг хийх шаардлага тавьсан ба гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулалт гэх ялгамж хуульд байхгүй.

Хуулийн хэрэгжилтийг хянах

Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг хянах асуудлыг дээрх бүх улс үйл ажиллагаа явуулах эрх, зөвшөөрөл, газрын эрхийг олгох, сунгах болон үзүүлж байгаа татвар болон татварын бус дэмжлэгтэй шууд уялдуулсан бөгөөд ялангуяа үйлдвэрлэл, аялал жуулчлал, хөдөө аж ахуйн салбарт ногоон төсөл, инновац, шинэ технологи нэвтрүүлэхийг бодлогоор дэмжихдээ хөнгөлөлт, урамшуулал, визний нөхцөл, газар болон үл хөдлөх хөрөнгийн эрх олгох, сунгахтай уялдуулсан. Жишээ нь дараах тохиолдолд дэмжлэгийг цуцлах, эрхийг олгохгүй эсхүл сунгахгүй байхаар заажээ. Тэдгээрт:

- Ногоон төслийн концепци алдагдсан;
- Ажлын байр бий болгоогүй;
- Ил тод байдлыг хангаагүй, компанийн цаад эцсийн эзэмшигчдийн харьяалал тодорхойгүй;
- Тухайн улсын хууль тогтоомж, дүрэм журам болон олон улсын нийтлэг стандартыг хэрэгжүүлээгүй, зөрчсөн;
- Тайлан, мэдээллийг хугацаандаа хүргүүлээгүй зэрэг багтаж байна.

Дүгнэлт:

Дээрх харьцуулсан судалгаанд хамрагдсан улсуудад хөрөнгө оруулагчид дэмжлэг үзүүлэх, бизнесийг хөхиүлэн дэмжих байгууллагуудын бүтэц, чиг үүргийг хууль тогтоомждоо оновчтой тодорхойлж, тогтвортой үйл ажиллагаа явуулах нь хөрөнгө оруулагчдын итгэлийг нэмэгдүүлэх оновчтой хэлбэр гэж үздэг байна. Хөрөнгө оруулалтын хэмжээнд босго тогтоох зохицуулалтын тухайд судалгаанд хамрагдсан улсуудаас зөвхөн БНСУ-д л байх ба бусад орнуудад хөрөнгө оруулалтын босго тогтоосон зохицуулалт байдаггүй байна. Түүнчлэн Хууль эрх зүйн орчныг тогтвортой байлгах, үйл ажиллагаатай холбоотой зөвшөөрөл олгох процесс, шат дамжлагыг хялбаршуулах, төрийн зүгээс шаарддаг олон тооны шаардлагуудыг бууруулах, өөрийн хөрөнгийг чөлөөтэй ашиглах, гадаад улс руу шилжүүлэх боломжоор хангах, хөрөнгө оруулалт татах эрх зүйн орчныг ээлтэй болгох, нээлттэй хэлбэрээр зах зээлээс хөрөнгө оруулалт татах нөхцөлийг бүрдүүлэх, холбогдох дүрэм, журмын тоог цөөрүүлэх бодлогыг баримталж ажилладаг байна. Мөн хөрөнгө оруулагчдад үзүүлэх татварын болон татварын бус дэмжлэгийг тухайн хөрөнгө оруулагчийн үйл ажиллагаандаа хөрөнгө оруулалтын болон бусад салбарын хууль тогтоомжийг хэрхэн дагаж мөрдөж, хэрэгжүүлж байгаа нөхцөл байдалтай нь уялдуулжээ.

ДОЛОО. ЗӨВЛӨМЖ

Тус судалгаа буюу “Хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судлах судалгаа”-ны хүрээнд 6 бүлэг бүхий аргачлалыг үндэслэн Хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын хуулийн төслийн хэрэгцээ, шаардлагыг тандан судаллаа. Энэхүү үе шатуудыг дүгнэн үзвэл дараах үр дүнд хүрч байна.

Хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл боловсруулах хэрэгцээ шаардлага нь хөрөнгө оруулалтын талаар эрх зүйн орчин тогтворгүй, зарим тохиолдолд тодорхойгүй бөгөөд ойлгомжгүй, гадаадын хөрөнгө оруулагчдын эрх ашгийг хамгаалах механизм бодитой бүрдээгүй, хөрөнгө оруулалттай холбоотой асуудалд үл ялгаварлах зарчмыг хуульд тусгагдаагүй байдлаас, мөн хөрөнгө оруулалтын гэрээ байгуулах, тогтворжуулах гэрчилгээ олгохоор шийдвэрлэсэн бол хөрөнгө оруулалтаа хийж буй эсэхэд хяналт тавих, хөрөнгө оруулагчид хөрөнгө оруулалтаа хэвийн явуулахад зөвлөмж, чиглэл өгөх талаар зохицуулалт дутмаг, хөрөнгө оруулалтын харилцаанд оролцож буй төрийн байгууллагуудын чиг үүрэг тодорхойгүй, хуульд бүрэн тусгагдаагүй, зааг ялгааг хангалттай тогтоож өгөөгүй байгаагаас үүдэлтэй байна.

Судалгааны хүрээнд дээр дурдсан хэрэгцээ шаардлагад үндэслэн хувилбар буюу зохицуулах аргуудад дүгнэлт хийн тэднээс хоёр хувилбарыг сонгож хооронд нь харьцуулсан. Тус харьцуулалтын үр дүнд хувилбар 1 буюу Хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл боловсруулан батлах хувилбар нь зорилгод хүрэх байдал, зардал, өгөөжийн хувьд илүү болох нь ажиглагдсан.

Иймд Хуулийн төсөлд хөрөнгө оруулагчийн хууль ёсны баталгааг хангах, хөрөнгө оруулалтын үйл ажиллагааг дэмжих, тасралтгүй хэвийн явуулах нөхцөлийг бүрдүүлэх дараах зохицуулалтыг тусгах нь зүйтэй:

1.Хуулийн үйлчлэх хүрээг Монгол Улсад гадаадаас орж буй хөрөнгө оруулалтыг дэмжих, хамгаалах, хөрөнгө оруулалтын баталгааг тогтоох, хөрөнгө оруулагчийн эрх, үүргийг тодорхойлохтой холбогдсон харилцаанд хамаарахаар зааж, хуулийг “Гадаадын хөрөнгө оруулалтын тухай хууль” гэж нэрлэх;

2.Хуулийн нэр томъёоны тодорхойлолтыг оновчтой, ойлгомжтой болгож, хөрөнгө оруулалтын баталгаа, хөрөнгө оруулалтын хэлбэр, хөрөнгө оруулагчийн эрх, үүрэг, хууль хэрэгжүүлэхтэй холбоотой нарийвчилсан зохицуулалт шаардсан хэм хэмжээний акт батлах байгууллага, албан тушаалтны эрх хэмжээг тодорхойлж, хуулийг нэг мөр хэрэгжүүлэх боломж бүрдүүлэх;

3.Энэ хуулийн хүрээнд зохицуулах харилцаанд дараах нийтлэг зарчмыг баримтлах:

- Тогтвортой байх: Төрийн бодлого, хууль тогтоомж тогтвортой мөрдөгддөг байх, аливаа бодлогын өөрчлөлт нь урьдчилан таамаглахуйц байх;

- Шударга, тэгш байх: Хуулийг буцаан хэрэглэхгүй байх, гэрээний үүргээ үл маргах журмаар, ёсчлон биелүүлдэг байх;

- Ойлгомжтой байх: Хууль тогтоомж нь нийтэд ил тод бөгөөд, тодорхой, ойлгомжтой буюу хоёрдмол утга санаагүй байх, нэг эх үүсвэрээс олгож, хөрөнгө оруулагчдын цаг хугацаа, зардлыг хэмнэдэг байх;

- Шуурхай байх: Төрийн байгууллагуудын уялдааг сайжруулж, хөрөнгө оруулагчийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хамгаалах, гомдол шийдвэрлэх бүтцийг бий болгох;

- Цахим байх: Дээрх зарчмуудыг хэрэгжүүлэх цахим шийдэл нэвтрүүлсэн байх;

4. Хуулийн төсөлд гадаадын хөрөнгө оруулалтын талаарх Засгийн газар, төрийн захиргааны төв болон төрийн захиргааны байгууллага, төрийн бусад байгууллага, нутгийн захиргааны болон нутгийн өөрөө удирдах байгууллага, дипломат төлөөлөгчийн газрын эрх, үүргийг шинээр тусгаж, төрийн байгууллагын үйл ажиллагааны нэгдмэл байдал, уялдааг хангах нөхцөлийг бүрдүүлэх;

5. Гадаадын хөрөнгө оруулалтын асуудал хариуцсан Засгийн газрын гишүүнээр ахлуулсан гадаадын хөрөнгө оруулалтын зөвлөл байгуулах болон зөвлөлийн эрх, үүргийн асуудлыг энэхүү хуулиар тодорхойлно. Энэ зөвлөл нь гадаадын хөрөнгө оруулалтын бодлогыг тодорхойлж, зөвлөмжүүдийг боловсруулна. Түүнчлэн, гадаадын хөрөнгө оруулагчийн эрх ашгийг хамгаалах зорилгоор төрийн байгууллага, албан тушаалтны үйлдэл, эс үйлдэхүйн улмаас хөрөнгө оруулагчийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь зөрчигдсөн гэж үзвэл гомдол хүлээн авч, эвлэрүүлэн зуучлах, хялбаршуулсан горимоор шийдвэрлэх зохицуулалт оруулж, олон улсын сайн туршлагыг нэвтрүүлэх;

6. Хуулийн төсөлд Монгол Улсын хөгжлийн бодлогод тодорхойлогдсон эдийн засгийн тэргүүлэх салбаруудад оруулах гадаадын хөрөнгө оруулалтад олгох нэн таатай болон таатай нөхцөл, шууд болон шууд бус урамшууллыг тодорхойлж, хөрөнгө оруулалтаа хийж буй эсэхэд хяналт тавих зохицуулалтыг тусгана. Засгийн газар эдийн засгийн тэргүүлэх чиглэлүүдийг 4 жил тутмын үйл ажиллагааны хөтөлбөртөө тусгаж, эдгээр салбарт явуулах урамшууллын бодлогыг тодорхойлж, УИХ-аар хэлэлцүүлэх талаар тусгах;

7. Хөрөнгө оруулагч болон хөрөнгө оруулахаар сонирхож буй аж ахуйн нэгжүүдэд зориулсан хууль, эрх зүйн болон хөрөнгө оруулалтын орчныг сурталчлах, хөрөнгө оруулагчдад туслалцаа үзүүлэх үүрэг бүхий төрийн захиргааны байгууллагын чиг үүргийг нарийвчлан тусгаж, хөрөнгө оруулагчдад зөвлөх, дэмжих, бизнесийн орчны мэдээлэл хүргэх зэрэг үйлчилгээг нэг цонхоор, цахимаар үзүүлэх боломжийг бүрдүүлэх.

---oOo---